

DİL, HAFIZA VE DERGİ

EDİTÖR

Dr. Adnan OKTAY

Dr. Berna KARAGÖZOĞLU

Dr. Osman Vedüd EŞİDİR

Dr. Gökhan BAK

Öğr. Gör. Gülmira MOLDOSULTANOVA

Öğr. Gör. Nurullah AYKAÇ

DİL, HAFIZA VE DERGİ

EDİTÖR: Dr. Adnan OKTAY

YAZARLAR: Dr. Berna KARAGÖZOĞLU

Dr. Osman Vedüd EŞİDİR

Dr. Gökhan BAK

Öğr. Gör. Gülmira MOLDOSULTANOVA

Öğr. Gör. Nurullah AYKAÇ

Copyright © 2018 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.
Institution Of Economic Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications - 2018©

ISBN: 978-605-7510-63-1

Cover Design: İbrahim Kaya

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
KISALTMALAR	10
BÖLÜM 1	11
KIRGIZ TÜRKÇESİNDE FARŞÇA SÖZCÜKLERİN KULLANIMI	11
GİRİŞ.....	12
Kırgızcada Farşça Ekler.....	32
Son ekler	32
Ön Ekler.....	35
Ünlülerin Değişmesi	35
Kırgız Türkçesinde Damak Uyumu	35
Kırgız Türkçesinde Dudak Uyumu.....	36
Ünlü Kalınlaşması.....	36
Ünlü Daralması	37
Ünlü Türemesi	37
Ünlü İncelmesi.....	38
Ünsüz Düşmesi	38
Ünsüz Değişmesi	39
Ünsüz Türemesi	40
Ses Grubu Türemesi.....	40
Ses Grubu Düşmesi.....	40
İki Kelimenin Birleşmesi	40
SONUÇ.....	42
KAYNAKÇA	43
BÖLÜM 2	45
KELİME HAZİNESİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ VE KELİME HAZİNESİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN KULLANILABİLECEK BAZI YÖNTEM VE TEKNİKLER	45
GİRİŞ.....	46
Kelime Hazinesi.....	47

Kelime Hazinesinin Eğitimdeki Yeri.....	48
Kelime Hazinesini Geliştirmek İçin Kullanılabilecek Bazı Yöntem ve Teknikler	52
Okuma Yöntemi.....	54
Dinleme Yöntemi.....	55
Kelime Defteri Yöntemi	55
Gösteri Yöntemi.....	56
Otuz Kelime Üzerine On Artı Yöntemi	56
Sözlük Kullanma Yöntemi.....	57
Serbest Çağrışım Tekniği.....	57
Sadeleştirme Yöntemi.....	57
Karşılaştırma Yöntemi	58
Çağrışım Akıcılığı Yöntemi.....	58
Ses veya Görüntü Kaydı Yöntemi	58
Zıtları Bulma Yöntemi.....	58
Şema Hazırlama Yöntemi	59
Bulmaca Yöntemi	59
Drama Yöntemi.....	59
Sözcük Oyunları Yöntemi.....	60
Dikte Yöntemi.....	63
Cümle Tamamlama Yöntemi	63
İnceleme ve Düzeltme Yöntemi.....	63
Konuşma ve Yazma Yöntemi	64
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA	67
BÖLÜM 3	70
TÜRKİYE'DE KURUMSAL DERGİCİLİĞİN ÖRNEKLERİNDEN BASIN HAYATI DERGİSİ	70
GİRİŞ.....	71

Kurumsal Dergicilik.....	71
Basın İlan Kurumu.....	76
<i>Basın Hayatı</i> Dergisi.....	80
Araştırmanın Yöntemi	81
Araştırmanın Amacı ve Önemi	81
Araştırmanın Evren, Örneklem ve Sınırlılıkları.....	81
Araştırmanın Bulguları	81
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	84
TOPLU KAYNAKÇA	86
ÖZEL İSİMLER DİZİNİ.....	92

ÖNSÖZ

Kıymetli okuyucularımız,

Yeni bir kitapla karşınızdayız. Farklı anabilim dallarına ait konuları irdeleyen bu kitapta üç farklı konu çerçevesinde toplam üç makale yer almaktadır.

Birinci makale, Dr. Berna Karagözoğlu ile Gülmira Moldosultanova'nın beraber hazırladığı ***Kırgız Türkçesinde Farsça Sözcüklerin Kullanımı*** başlıklı makalesidir. Kırgızcaya Arapça ve Farsça kelimelerin girmesi, Kırgızların Tanrı Dağlarına yerleştikleri dönemle başlamaktadır. Özellikle XVI. asırdaki halk kitleleri arasındaki coğrafi yakınlık, kültürel yakınlığı ve İran dillerinden kelimelerin Kırgızcaya etkin bir şekilde girmesini beraberinde getirmiştir. Kırgızların Taciklerle yakın bir etkileşim içinde olması, Kırgızcada Farsça sözcüklerin artmasının bir başka nedenidir. Okuma yazma bilenlerin Farsça kitaplar okuması, Soğdca ve Toharcadan kelimelerin bölgede sıkça kullanılıyor olması, Farsça kelimelerin Kırgızcada çok görülmesinin bir başka sebebi olarak belirtilmiştir. Ayrıca bu sonuçta Kırgızların İslâm'a girmesi de ciddi manada etkili olmuştur. Böylece Arapça ve Farsça kelimelerin Kırgızcaya girişi hızlanmıştır.

Makalenin yazarları, bu çalışma için Kuzmic Konstantin Yudahin'in Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Kırgız Sözlüğü* adlı eserini tarayıp elde ettikleri örnekleri tablo halinde sunmuşlardır. Buna göre tespit edilmiş olan

toplam 522 kelimenin Kırgızcası, Türkçe karşılığı, Farsça karşılığı ve kelimelerin ek almış halleri uzun bir tabloda verilmiştir. Bundan başka Farsçadan Kırgızcaya değişime uğrayarak geçmiş ekler üzerinde de durulmuştur. *-hor*, *-kâr/gâr /-ger*, *-keş*, *-pez*, *-dâr*, *-istân*, *-berây*, *-mend* son ekleri yanında *bey-*, *bî-*, *yâr-*, *nâ-* ön ekleri, Farsçadan değişime uğrayarak Kırgızcaya geçen kelime ve eklerdir.

Bunun yanında Kırgız diline has ses olaylarını bu dile Arapça ve Farsçadan geçen unsurlarda görmek mümkündür. Damak ve dudak uyumu, ünlü kalınlaşması, ünlü daralması, ünlü türemesi, ünlü düşmesi, ünlü incilmesi, ünsüz düşmesi, ünsüz değişmesi, ünsüz türemesi, ses grubu türemesi, ses grubu düşmesi, iki kelimenin birleşmesi gibi ses olayları, çalışmada Arapça ve Farsçadan geçen unsurlardan örnekler verilerek izah edilmiştir.

Makalenin sonuç kısmında "İslâmiyet'in kabulüyle birlikte Kırgızcaya ve Türkçeye pek çok Arapça sözcük girmiştir. Tarih boyunca Kırgızların yaşadığı bölgede kullanılan dillerdeki Arapça ve Farsça sözcüklerin varlığı, bu dilleri konuşan milletleri kültürel yönden birbirine yaklaştırmıştır. Bu yaklaşım sonucunda sözcüklerin farklı dillerde bazen gerçek anlamında bazen de gerçek anlamı dışında kullanıldığı ve asırlar sonrasında dahi sözcüklerin hâlâ revaçta olduğu ve kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun için Yudahin'in sözlüğü incelenmiştir." ifadelerine yer verilmiştir.

Elinizdeki bu kitabın bir diğerk makalesi Nurullah Aykaç'ın *Kelime Hazinesinin Eğitimdeki Yeri ve Kelime Hazinesini Geliştirmek İçin Kullanılabilecek Bazı Yöntem ve Teknikler* adlı makalesidir. Bu çalışmada kelime hazinesinin tanımı, önemi, günlük hayattaki yeri açıklanmış, geliştirilmesi için öneriler/teknikler sunulmuştur. Özellikle Türkçe ders kitaplarının yetersiz olmasından dolayı kelime hazinesini zenginleştirmek için farklı uygulamalar tavsiye edilmiştir.

Kelimelerin kalıcı olarak öğrencilere öğretilmesi için "her öğrenciye yeni öğrendiği kelimeler için bir sözlük hazırlamak, sözlük kullanımını teşvik etmek, günlük hayatta sıkça karşılaşılan kelimeleri öncelikle öğretmek, kelimeleri öncelikle jest ve mimiklerle anlatmaya çalışmak; iş, oluş ve hareket bildiren kelimelerin eylemini uygulamalı olarak izah etmek, ilköğretimin birinci kademesinde kelimeleri zıt anlamlarıyla vermek, ikinci kademedan itibaren kelimeleri eş anlamlarıyla beraber vermek, kitaplarda daha önce öğretilen kelimelerin ilerleyen derslerde tekrarını sağlamak, düzeye uygun kitaplarla az kullanılan kelimeleri pekiştirmek, yeni öğretilen kelimeler için ana dille ilgili ders kitaplarını kare bulmacalar gibi oyunlarla zenginleştirmek, yazılı ve sözlü anlatım çalışmalarıyla öğrencinin bir şeyler üretmesini sağlamak" gibi tavsiyeler sunulmuştur.

Makalede kelime hazinesini zenginleştirmek için kullanılabilecek belli başlı yöntem ve teknikler arasında *okuma, dinleme, kelime defteri oluşturma, gösteri, otuz kelime üzerine on artı, sözlük kullanma, serbest çağrışım, sadeleştirme, çağrışım akıcılığı, ses veya görüntü kaydı yapma, zıtları bulma, şema hazırlama, bulmaca, drama, sözcük oyunları, dikte yaptırma, cümle tamamlama,*

inceleme ve düzeltme, konuşma ve yazma yöntemleri zikredilmiş, çalışmada bu yöntemlerin tanımları, etkileri, faydaları, avantajları üzerinde durulmuştur.

Sonuç kısmındaki "Anne karnından başlayıp aile ortamında gelişmeye başlayan kelime hazinesi, sosyal çevre ve genel olarak eğitim sürecinde şekillenir ve yaşam boyu gelişimini sürdürür. Ailenin, sosyal çevrenin, eğitim sürecinin katkıları ve öğrencinin kitap okuma gibi kişisel çabaları, kelime hazinesini zenginleştirmek için bazen yeterli olmayabilir. Bu nedenle çalışmada değinilen yöntem ve tekniklerin uygulanması ile daha verimli sonuçların elde edileceği düşünülmektedir." ifadeleri, bu yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla beraber aslında bireyin/öğrencinin daha ileri düzeyde bir kelime hazinesine sahip olacağına işaret etmektedir.

Kitabımızın bir diğer önemli makalesi de Dr. Osman Vedüd Eşidir ile Dr. Gökhan Bak'ın beraber hazırladığı ***Türkiye'de Kurumsal Dergiciliğin Örneklerinden Basın Hayatı Dergisinin İncelenmesi*** adlı çalışmadır. Buna göre son yıllarda kurumsal dergilerin sayısı artmıştır. Ancak bu dergilerin kalitesi tartışmaya açıktır. Kavramsal olarak derginin tanımı yapılmış ve akabinde dergi çeşitlerine yer verilmiştir. Buna göre yayıncılık dünyasında beş türde dergi yayınlanmaktadır. Bunlardan biri olan kurum dergileri de kurum içi ve dışı olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Bu dergiler, "*Kurum içi dergileri; eğitmek, bilgilendirmek, çalışanlarla iletişim kurmak, verimliliği ve motivasyonu artırmak amacıyla çıkarılırlar. Kurum dışı dergileri ise, hizmet, fikir ya da ürünü satmak ve ilgili kurumun prestijini yükseltmek amacıyla çıkarılırlar.*" şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen tanımların yanında elektronik medyanın vardığı ya da gittiği noktaya işaret edilmiş, Schlapp'a atıf yapılarak her şeye rağmen basılı olan gazetenin *radyo ve televizyona göre en entelektüel iletişim aracı* olduğu belirtilmiştir. Bu temel düşünceye rağmen geleneksel yayın ya da dergicilik, yerini dijital dergiciliğe bırakmaktadır. Fakat bu yeni süreçte dünya başka bir yere doğru giderken medya sektörünü ellerinde tutan ve mesleği gazeteci olmayan patronlar da ellerinde tuttıkları aygıtları ticarî işletmeler haline getirmişler ve daha fazla kâr elde etmenin yollarını aramışlardır.

Dergiler, gazetelere göre daha hızlı bir şekilde dijitalleşmiştir. Öyle ki, sadece dijital olarak yayın hayatına başlayıp bu şekilde devam eden dergiler de söz konusudur. Bütün bu değişim dönüşüm aslında dünyanın içinden geçtiği yeni siyasal ve ekonomik süreçle yakından ilişkilidir.

Türkçe dergiciliğin kısaca tarihine de değinilen makalede ilk Türkçe derginin 1849-1851 yıllarında 28 sayı yayınlanan *Vakâyi-i Tıbbiye* adlı dergi olduğu belirtilmiştir. Bundan başka *Mecmûa-i Fünûn*'dan *Mecmûa-i İber-i İntibâh*'a; *Âyîne-i Vatan*'dan *Dağarcık*, *Kırk Anbar*, *Keşküldergilerine*; *Mecmûa-i Ebüzziyâ*, *Hafta*, *Rehber-i Fünûndergilerinden* *Servet-i Fünûn*, *Sırât-ı Mustakîm*, *Sebîlü'r-reşâd*, *İslâm Mecmûası*, *Cerîde-i İlmiyeve Mahfil* dergilerine kadar birçok dergi ismi zikredilmiştir.

Yazarlar, XIX. asırda Almanya'da yayıncılık alanında kullanılan bir kavrama da işaret etmişlerdir. Bu kavrama 'Generalanzeiger' denmektedir. Bu türdeki yayın organları *"gazeteler hiçbir partiye mensup değillerdir, politik tartışmaların dışında kalırlar, halk yığınlarına sadece eğlenceli yazılar, tefrikalar, heyecanlı havadisler vermekle yetinirler; bunlar daha çok ilân ve reklamlarla yaşayan tipik burjuva mevkuteleridir"* olarak tanımlanmıştır.

Devamında Türkiye'de yayıncılıkta teknik işletmecilik açısından rasyonelleştirme önlemleri ya da maliyetleri düşürme önlemlerinin eksik olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında ülkemizde *basının siyasî iktidarlar karşısında hep güçsüz kaldığı, okuyucuya dayanamadığı, herhangi bir toplumsal sınıf ya da gruba yaslanamadığı, her dönemde devlet olanaklarını elinde tutan kesimle uzlaşmak zorunda kaldığı* çarpıcı bir şekilde belirtilmiştir.

Dijital dergicilikte dikkat çeken bir başka husus mizanpajdır. Dikkat çekicilik açısından mizanpaj önemlidir. Bütün bu kavramsal açıklamalardan sonra *Basın Hayatı Dergisinin* sahibi konumunda olan Basın İlan Kurumundan bahsedilmiştir. Buna göre kurum, *1961 yılında, 195 sayılı kanun ile kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini haiz bir idaredir*. Ardından makalede kurumun teşkilat yapısı, idaresi, şubeleri, işleyişi, iş ve işlemleri, görevleri, denetlenmesi, maddî ve manevî destekleri, arşivi, basın etiğine yönelik yaptırımları, çalışamaz

durumdaki basın mensuplarına yardımları, azınlık gazetelerine destekleri, sahip olduğu sosyal tesisleri, hedefleri, projeleri hakkında özet bilgiler verilmiştir.

Makalenin devamında *Basın Hayatı Dergisinin* yayın hayatına başlama gerekçesi, Basın İlan Kurumunun Genel Müdürünün ifadeleriyle dile getirilmiştir. Derginin Kasım 2010 tarihinden Haziran 2015 tarihine kadar 1-35. sayıları makalenin örnekleme olarak alınmıştır. İlk sayıdan itibaren habercilikten başörtülü gazetecilere tanınan yeni haklara, Lübnan iç savaşından Hizbullah'ın kaçırdığı gazeteciyle yapılan röportaja kadar birçok konuya yer verilmiştir. Dergi Haziran 2015-Haziran 2016 arası çeşitli sebeplerden dolayı yayınlanmamıştır. Derginin başyazarlığını kurumun genel müdürü yapmıştır. Dergi hem online hem de basılı olarak yayınlanmaktadır. İletişim raporu, portre, kültür, sanat, fotoğraf, tiraj raporu gibi bölümleri olan dergi, 57 yıllık kurumun tarihinde bir ilki ifade etmektedir. *Basın Hayatı*, taşıdığı vizyon, misyon ve amaçlar çerçevesinde başarılı bir dergi olarak değerlendirilmiştir. Dergide kurumun kimliğinin yanında basın dünyasına dair makale, bilgi, haber, değerlendirme ve analizler yer almaktadır. Kurumsal dergiciliğin önemli ve başarılı bir örneği olan *Basın Hayatı Dergisinin* içeriği renkli ve bilgilendiricidir.

Makale "*Dijitalleşme ve küreselleşmeyle birlikte bilgisayar teknolojileri, iletişim sürecine farklı bir boyut getirmiştir. Kurumsal dergicilik de bundan nasibini almıştır. Kurumsal dergiler çağın bir ürünü olarak yerini*

daha da sağlamlaştırmış, bu dergilerin önemi artmış, sektörde ve pazarda her geçen gün daha önemli aygıtlar haline gelmişlerdir." ifadeleriyle son bulmuştur.

Bu kitabı eline alan ilgili bir okuyucu, bir taraftan dillerin çok kompleks yapılara sahip olduğunu ve zaman içinde hiç tahmin edilemeyecek derecede birbirinden kelime, ek, anlam vs. alıp vermede etkilendiğini öte taraftan eğitimde özellikle başlangıç seviyesindeki öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi için hangi yol, yöntem ve ideal örnekliklerin takip edilmesi gerektiğini görecektir. Ayrıca kaliteli, kitlelere hitap eden, okuyucuyu peşinden sürükleyen süreli yayıncılığın, ne tür aşamalardan ve gerçekten çok yoğun, dikkatli ve titiz çalışmaların neticesinde ortaya çıktığına söz konusu örnek üzerinden şahitlik edecektir.

Dil çalışmalarından dergiciliğe kadar çok geniş bir yelpazede hazırlanmış olan bu eserin sonunda Özel İsimler Dizinine yer verilmiştir. Bundan daha spesifik okumalar yapan ilgili okuyucunun rahatlıkla eserden faydalanması amaçlanmıştır. Her bölümün sonunda yer alan kaynaklar, eserin sonunda ayrıca toplu olarak verilmiştir.

Bu eserin metinlerini hazırlarken araştıran, emek sarf eden, yorulan kıymetli yazar arkadaşlarım Dr. Berna Karagözoğlu, Gülmira Moldosultanova, Nurullah Aykaç, Dr. Osman Vedüd Eşidir, Dr. Gökhan Bak'a; kitabın hazırlanmasında çabalarını esirgemeyen saygın bir akademisyen dostu Sefa Salih Bildirici'ye; yayınlanması

için hummalı bir çalışma ve organizasyona imza atan İksad Yayınevi çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarken eserin okuyucuya faydalı olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ederim.

YAYIN EDİTÖRÜ:
Dr. Adnan OKTAY
Eylül 2018-Mardin

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	Adı geçen eser.
Ar.	Arapça
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
F.	Farsça
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.	Türkçe
URL	Standart Kaynak Bulucu (Uniform Resource Locator)
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesair-e

BÖLÜM 1

KIRGIZ TÜRKÇESİNDE FARŞÇA SÖZCÜKLERİN KULLANIMI

Berna KARAGÖZOĞLU¹

Gülmira MOLDOSULTANOVA²

* Dr. Öğretim Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, brnkrzgl@gmail.com

** Okutman, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gulbael2010@mail.com

GİRİŞ

Kırgızcaya Arapça ve Farsça kelimelerin girmeye başladığı dönem hemen hemen Kırgızların Tanrı Dağlarına yerleştikleri döneme denk gelmektedir. Fakat İran ya da Uygur dillerinden Kırgızcaya kelimelerin Altay döneminde girmiş olabileceğine dair görüşler de mevcuttur.³ Bazı Kırgız boylarının Fergana vadisinin sınırlarına, Pamir'e ve Hisor'a kadar gelerek bu bölgede yerleşmeleri XVI. asrın başlarından itibaren İran dillerinin Kırgızcaya yoğun bir şekilde girmesine neden olmuştur. Ayrıca Kırgızların Farsça konuşan Tacikler ile sıkı bir etkileşim halinde olmaları da Kırgızcadaki Farsça sözcüklerin sayılarının artmasına neden gösterilebilmektedir.⁴ Halkın içinde az çok okuma yazma bilenlerin dili Farsça kitapları okumaları, Soğdca ve Toharcadan kalan kelimelerin bölgede sıkça kullanımı da Farsça sözcüklerin bu dilde görülmesinin bir diğer nedeni olarak düşünülebilir.⁵

Farsçadan giren sözcüklerin kullanılış alanlarına baktığımızda bu sözcüklerin daha çok mesleki, ticarî ve inşaat alanında olduğu bunların dışında, zamanları ifade eden sözcüklerin, meyve sebze ve ev eşyası için kullanılan sözcüklerin bir hayli yoğun olduğu gözlemlenmektedir.

Bin yıl önceki Türkler kutsal alana özgü kullandıkları deyimleri ve kavramları Arapçadan, Farsçadan almadan doğrudan kendi dilimizden türetebilmiştir. Ancak

³ Yunusaliyev, Bolot. (1959). *Kirgizskaya Leksikologiya*. Frunze, Kirgizskoe Gosudarstvennoe Uçebno-Pedagogičeskoe İzdatelstvo s. 220.

⁴ A.g.e. s. 225.

⁵ Dıykanov, Karboz. (1955). *İmya suşestvitelnoe v kirgizskom yazıke*. Frunze. İzdatelstvo Akademiya nauk Kirgiz, SSR. s. 104.

Müslümanlığın kabul edilişiyile Arap ve Fars dillerinde eserlerin yazılımına ve bu eserlerin Türkçeye kazandırılmasına önem verildiğinden bu iki dile ait sözcükler dilimize yoğun biçimde aktarılmıştır. Dolayısıyla hem Kırgız Türkçesinde hem Türkiye Türkçesinde Arapça, Farsça kökenli kutsal anlamlar taşıyan çok sayıda sözcük mevcuttur.

Aşağıdaki çalışmada Arapça, Farsça kökenli ya da Farsçadan ek almış sözcükler tablolar halinde verilmiştir.Tablolarda yer alan sözcükler, Kuzmic Konstantin Yudahin'in yazdığı Abdullah Taymas'ın çevirdiği Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Kırgız Sözlüğü* isimli iki cilt, 810 sayfalı sözlüğün taranmasıyla ele geçirilmiştir.

NO	KIRGIZCA	TÜRKÇE	FARŞÇA	EK ALMIŞ HALİ
1	Abiyir, Abiyirsiz,	Vicdan,onur	Âbrû	Âbrû+suz+luk
2	Abiyirsizlik	Vicdansızlık	Vicdân (Ar.)	
3	Acıdaar	Ejderha	Ejdehâ	
4	Acayıpkana	Müze	-	Acâyip+hâne
5	Akılman	Düşünceli, akıllı	Âkil (Ar.)	Âkil+man
6	Akır	Yemlik	Âhûr	
7	Almas	Elmas	Elmâs	
8	Almurut	Armut	Emrud	
9	Aloo	Alev	Elov	
10	Amme	Heme, hepsi	Heme	
11	Anar	Nar	Enâr	
12	Ancır	İncir	Encîr	
13	Apta	Hafta	Hafte	
14	Ar	Her	Her	
15	Ara	Erer, testere	Erre	Erraba+keş
16	Arabakeç, arabakeş	Araba çeken		
17	Arakkeç	Ayyâş	Arakkeş	Arak+keş
18	Arzan	Ucuz	Erzân	
19	Asta	Aheste, yavaş	Âheste	
20	Astar	Astar	Âstar	
21	Aşkere	Âşikâr	Âşikâr	
22	Aşna	Âşina	Âşinâ	
23	Aşpoz	Aşçı	Aşpez	Aş+pez
24	Ataş	Ateş	Âteş	
25	Atkana	At ahır		At+hâne
26	Atkar	Ata bindirme yahut bindirmeye yardım etme	-	At+kâr
27	Ayıpker	Suçlu	Ayb (Ar.)	Ayıp+kâr
28	Aylager, aylaker:	Hilekâr	Hileger, Hilekâr	Ayla+kâr

29	Aynek	Gözlük	Eynek	
30	Azar	Eziyet	Âzâr	
31	Azat	Özgür	Âzâd	
32	Azbaray	İçin, sebebinden	Ezberâye	Ez+berây
33	Azik	İnce, nazik	Nâzok	
34	Baa	Paha, kıymet	Behâ	
35	Badam	Badem	Bâdâm	
36	Bacı	Resim, vergi, bağ	Bâc, bâci	
37	Bada	Sığır hayvanları, sürüsü	Pade	
38	Badışa	Padişah, çar, çarlık	Pâdişâh	
39	Bağımdat	Gün ağarması, şafak	Bâmdâd	
40	Bak	Bağ	Bâğ	
41	Bak (ve bakıt)	Talih, baht	Baht	
42	Bakal	Saman	-	
43	Bakalçı	Bakkal, ufak tefek şeylerle alışveriş eden	Bakkâl	Bakkal+cı
44	Bakça	Bahçe, ana mektebi	Bâğçe	
45	Baki	Çakı	Çaku	
46	Baksa	Çit çamurundan avlu duvarı	-	Bağ+sa
47	Baktek	Kumru	Fâhte	
48	Balban	Pehlivan	Pahlevân	
49	Bara	Cüz, kısım, parça	Pâre	
50	Bara	Kanat	Perç, bâl	
51	Barabar	Eşit, denk, müsavi	Berâber	
52	Barakor	Rüşvet yiyen	Bârehôr	Pâre+hor
53	Barakorluk	Rüşvetçilik	-	Bara+hor+luk
54	Barça	Diba, kumaş	Pârçe	
55	Barda	Perde	Perde	
56	Bardar	Varlıklı	-	
57	Bardiger	Herkes, ne varsa hepsi	Bare diğer	Bare+deger

58	Barman	Ferman, buyruk	Fermân	
59	Bars	Pars	Pars	
60	Basa	Evet, öyle	Bâşed	
61	Basın	Alçalmak	Pâyin, pes	
62	Badpirek, batperek	Uçurtma	Bâdbâdek	
63	Baybaça	Bey çocuğu, zengin çocuğu	-	Bay+beççe
64	Beçaara, beçara	Züğürt, miskin, fukara, fakirler biçare.	Bîçâre	Bî+çâre
65	Bazar	Pazar	Bâzâr	
66	Bende	Kul	Bende	
67	Ber	Peri	Perî	
68	Bercak, bericak	Bu yanda, bu tarafta	Bercâ	Ber+câ
69	Beri	Peri	Perî	
70	Berk	Bitkinin yaprağı	Berg	
71	Bermet	Sedef, inci, boncuk	Mervârîd	
72	Beşene	Alın, kader, kısmet	Pîşânî	
73	Betbak	Alçak, rezil	Bed-baht	Bed+baht
74	Beter	Daha fazla	Bîşter	Bîş+ter
75	Bey, bî	Bir çeşit ektir. Sözcüklerin önüne gelir. Beytanış: Bilmedik, Beyopa: Obasız	Bî	-sız / -siz
76	Beybak	Bahtsız	Bîbakht	Bî+baht
77	Beybaş	Yol bilmez, söz dinlemez	Bîbâş	Bî+baş
78	Beybaştık	Yaramazlık, terbiyesizlik, itaatsizlik	-	Bî+baş+lık
79	Beycay	Yersiz, uygunsuz	Bîcâ	Bî+câ
80	Beycaylık	Uygunsuzluk	-	Bî+câ+lık
81	Beyderman	Dermansız	Bîdermân	
82	Beygam	Gamsız	Bîgam	Bî+gam
83	Beyiyman	İmansız	Bîîmân	Bî+îmân

84	Beyişi	Cennet	Beheşt	
85	Beykaru	Kuvvetsiz, gevşek	Bîkâr	Bî+kâr
86	Beykayrat	Gayretsiz	Bîgayret	Bî+gayret
87	Beykut	Sakin	Biykot	Bî+kut
88	Beymaza	Rahat durmayan, bıktırıcı	Bîmazze	Bî+mezze
89	Beynamaz	Namaz kılmayan	Binemaz	Bî+namaz
90	Beysaza	Hayasız, utanmaz	Bîsezâ	Bî+sezâ
91	Beşşembi	Perşembe	Pencşembe	
92	Beytarap	Tarafsız	Bîtarâf	Bî+tarâf
93	Bilimpoz	Âlim, ilimadamı	Pohten- (pez)	Bilim+pez
94	Bilte	Fitil	Filter	
95	Biyaban	İssiz, çöl	Biyâbân	
96	Buta	Çalılık	Bute	
97	Buu	Buhar	Buhar	
98	Buradar	Dost	Berâder	
99	Burç	Burç	Borc	
100	Bulbul	Bülbül	Bolbol	
101	Caan	Cihan	Cihân	
102	Caanger, Caangir	Cihangir, dünyayı feth eden.	Cihângîr	Cihân+gîr
103	Cadı	Cadı, sihir	Câdû	
104	Caka	Yaka	Yake (T.)	
105	Cakut	Yakut	Yagut (Ar.)	
106	Cam	Cam, kâse, kadeh	Câm	
107	Cam	Cem'î, yekün, toplam	Cem'î (Ar.)	
108	Camaat	Cemaat	Cemâ'at (Ar.)	
109	Camal	Cemâl	Cemâl (Ar.)	
110	Camı	Cem'i	Cem'i (Ar.)	
111	Can	Can	Cân	
112	Canaza	Cenaze	Cenâze (Ar.)	

113	Candar	Canlı, diri	Cândâr	Cân+dâr
114	Canıbar	Hayvan	Cânvâr	
115	Cannat	Cennet	Cennet (Ar.)	
116	Cardam	Yardım	Yâr	Yâr+dem
117	Cardamçı	Yardımcı		Yâr+dım+cı
118	Casmin	Yasemin	Yâsemîn	
119	Catakkana	Yatakhane		Yatak+hâne
120	Çaynamaz	Seccade, namaz halısı	Cânamâz	Câ-namâz
121	Ceksen	Aynı, dizilmiş/gibi edatı	Yeksân	
122	Cekşembi	Pazar	Yekşembe	
123	Cemkor	Yemle beslenen	Cemhôr	Cem+hôr
124	Ceset	Ceset	Ceset (Ar.)	
125	Cetek	Yedek	Yedek (T.)	
126	Cışana	Nişane, alâmet	Nişâne	
127	Ciger	Cığır	Ciger	
128	Cöröp	Keçe, çorap	Cuurâb	
129	Çaara	Çare	Çâre	
130	Çaban	Çoban	Çûpân	
131	Çatır	Çadır	Çâdur	
132	Çark	Çark	Çerh	
133	Çartarap	Dört cihet, civar	Çehâr terâf	Çehâr+teref Çehâr + teref
134	Çaryar	Dört halife	Çehâryâr	Çehâr+yâr Çehâr+yâr
135	Çatraş	Satranç	Şatranc	
136	Çay	Çay	Çây	
137	Çaykana	Çayhane, çayevi	Çâyhâne	
138	Çaykor	Çay içen, çaycıl	Çâyhor	
139	Çeç	Harman yerinde ele takılan beş parmaklıklık alet	Çeç	
140	Çeker	Tezgâhtar	Çovker	Çek+ker

141	Çekkiç	Çekiç	Çekkuş	
142	Çenggel	Çengel	Çengâl	
143	Çeyrek	Dörtte bir, çeyrek	Çâryek	Çâr/çehâr+yek
144	Çeysembi	Çarşamba	Çehârşenbe	
145	Çıgımdar	Sarf edip bitirmiş, harcaayıp tüketilmiş	-	Çıgım+dâr
146	Çınar	Çınar	Çinâr	
147	Çınçır	Zincir	Zencîr	
148	Çırakpaya	Şamdan, çırakma	Çerâğ	
149	Çilbarça	Yıkılmış, ufak parçalar şeklinde doğranmış	Çelpâre	Çel/çehel+pâre
150	Çilde	Kışkı, çilde, kışın en soğuk çağı	Çelle	
151	Çilmerden	Çilten, dümbelek	Çeltenan	Çel/çehel+merdân
152	Daana	Tane, nüsha	Dâne	
153	Daana	Maruf, tanınmış	Dânâ	
154	Daanalık	Akıllılık	-	Dânâ+lık
155	Danışman	İlim ve irfan sahibi	Dâneşmend	Dâneş+mend
156	Daba	Deva	Devâ (Ar.)	
157	Dacal,tacaal	Deccal	Deccâl (Ar.)	
158	Dalaan/üy	Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, koridor, koridor	Dalan	
159	Dalalat	Delâlet	Dalâlet (Ar.)	
160	Dalbasa	Boşuna uğraşma, olmayacak işlerle uğraşma	Dilbeste	Del+baste
161	Dandır	Tandır	Tanûr	
162	Danek	Çekirdek	Dâne	
163	Dap	Tef	Def	
164	Dar	Darağacı, dar ağacına asmak	Dâr	
165	Darak	Ağaç	Dıraht	
166	Darbaz	Kapıcı	Dervâze	

167	Darbaza	Sokak kapısı	Darvâze	
168	Darbu	Darbe, şiddetli	Zerbe (Ar.)	
169	Darçın	Tarçın	Dârçîn	
170	Darı	İlaç, deva,	Dârû	
171	Daruger	Eczacı	Dârûger	
172	Darugerlik	Eczacılık		
173	Darıkana	Eczane	Dârûhâne	Dârû+hâne
174	Darıya	Derya, deniz	Deryâ	
175	Darköy	Saraylar, köşkler	-	
176	Darman	Derman	Dermân	
177	Dars	Ders	Ders	
178	Dart	Dert	Derd	
179	Dasmal/tamsal	Mendil	Desmâl	
180	Dastan	Destan	Dâstân	
181	Daş	Kazan	Daş (T.)	
182	Dat	İmdat	Dâd (Ar.)	
183	Debder	Defter	Defter	
184	Dedil	Gayretli, faal	-	De+dil
185	Deke	Deke-duka, galeyana, çırpınma, şiddetli arzu	Dakke	
186	Delgir	Kırgın	Delgîr	Del+gîr
187	Dem	Dem, nefes	Dem	
188	Den	Ten	Ten	
189	Dene	Gövde, ten	Tene	
190	Depter	Defter	Defter (Ar.)	
191	Depterçe	Küçük defter	Defterçe (Ar.)	Defter +çe
192	Dere	Dar boğaz, dar geçit	Derre	
193	Destiyer, testiyer	Muavin, çırak	Destyâr	
194	Didar	Çehre, sima, didâr	Dîdâr	
195	Dımak	Arzu, düşünce, tama	Demâğ	

196	Dıykan	Köy	Dehkede	
197	Diğer	Diğer	Dîğer	
198	Dil	Kalp	Dil	
199	Dilgîr	Şiddetle arzu eden	Dilgîr	Dil+gîr
200	Din	Din	Dîn (Ar.)	
201	Doboger	Davacı	Dee'vâger (Ar.)	
202	Döölet	Devlet	Devlet (Ar.)	
203	Door	Devir, asır	Devr (Ar.)	
204	Dooran	Devran, devirler	Devraan (Ar.)	Devraan
205	Dos	Dost	Düst	
206	Dööpörös, döperes	Hakikati söylerken gaf yapan	-	
207	Döröö	Kamçı	Dirre (Ar.)	
208	Dubal	Duvar	Dîvâr	
209	Dubana	Divane	Dîvâne	
210	Durus	Dürüst, doğru	Dürüst	
211	Durustuk	Dürütlük, doğruluk	-	Durust+luk
212	Duşar	Duçar	Dûçâr	
213	Duşman	Düşman	Duşmen	
214	Duşmançılık	Düşmanlık	-	Duşmân+çılık
215	Duşmandaş	Düşmanlık etmek	-	Duşmân+daş
216	Duuçar	Karşılaşan, rast gelen	Dûçâr	
217	Duutar	İki telli saz	Dotâr	Do+târ
218	Dükön	Dükkân	Dukkân (Ar.)	
219	Dükönçü	Dükkâncı	-	Dukkân+çi
220	Dür	Tür	Tovr, cur	
221	Düynökor	Dünya malına, mülküne haris olan	Dunyahor	Dunya+hor
222	Ecel	Ezel	Ezel (Ar.)	
223	Eetimal	İhtimal	İhtimâlen (Ar.)	

224	Eger	Eğer	Eger	
225	Elçi	Elçi	Elçi (T.)	
226	Elçikana	Elçi-hane	Elçihâne	Elçi+hâne
227	Emin	Emin	Emn (Ar.)	
228	Erece	Testere	Erre	Erre+ce
229	Eriş	Tar, arı, Mensucatta boyuna atılan iplik	-	E+rişte
230	Esepkor	Hesaplı, hasis, cimri	-	Esep+hor
231	Gevhar, köör	Kor, cevher	Gevher (Ar.)	
232	Gıybat, kaybat	Gıybet	Gıybet (Ar.)	
233	İbarat	İbaret	İbâret (Ar.)	
234	İman	İman	İlmân (Ar.)	
235	İspat	İspat, delil	İspat (Ar.)	
236	İşkızâr	Âşık olmak	İşkzâr	İşk+ı+zâr
237	İzakor	Alingan, çabuk kızan		İza+hôriza+hor
238	İleğen, ileğen, ilegen	Leğen	Legen	
239	İmarat	İmaret	İmâret (Ar.)	
240	İşembi	Cumartesi	Şenbe	
241	İşkana	İmalathane, atölye	-	İş+hâne
242	İşker	Faal, gayretli	-	İş+ger
243	Kaarman	Kahraman	Gahreman	
244	Kaaarmandık		Gahreman	Gahreman+dık
245	Kabardar	Haberdar	Haberdâr (Ar.)	Haber+dâr Haber+dâr
246	Kaçak	Kaçak	Kaçak (T.)	
247	Kadim	Kadim	Kadîm (Ar.)	
248	Kağaz	Kâğıt	Kâğez	
249	Kalem	Kalem	Kalem (Ar.)	
250	Kalender	Kalender	Kalender	
251	Kalet	Galat, yanlış	Galat (Ar.)	
252	Kamkor	Hami, vasi	-	Kam+hor

253	Kan	Han	Hân (T.)	
254	Kana	Hane, ev	Hâne	
255	Kancar	Hançer	Hançer	
256	Kankor	Hünhor	-	Kan+hor
257	Kapas	Kafes	Kafas (Ar.)	
258	Kapır	Kâfir	Kâfir (Ar.)	
259	Kardar	Satılan, müşteri	Kârdâr, herîdâr	
260	Karızdar	Borçlu	Karzdâr (Ar.)	Karz+dâr
261	Kayık	Kayık	Kayek	
262	Kayıp	Kayıp	Kayeb (Ar.)	
263	Kebep	Kebab	Kebâb (Ar.)	
264	Kem	Az, eksik, kötü	Kem	
265	Kemer	Kemer, Bel, bel	Kemer	
266	Keuç	Define, hazine	Gencîne	
267	Keuçeşkor	Nasihatçi, kendine akıl danışılan kimse	Kengaşâh	Kengeş+hôr
268	Kepkir	Kevgîr	Kefgîr	Kef+gîr
269	Kepkor	Konuşkan	-	Kep+hôr
270	Kepter	Güvercin	Keftir, Kebuter, kebuter	
271	Ker	Sağır	Ker	
272	Kerben	Karavan	Karevan	
273	Kerden	Gerdan	Gerden	
274	Kese	Kese	Kâse	
275	Kılabdan	Para, iplik, iğne saklamak için kese	Kılabdân (Ar.)	Kılab+dân
276	Kılıçker	Kılıçlı	-	Kılıç+ger
277	Kılmişker	Cani, ağır cezaya mucip olan, cinayeti işleyen kişi	-	Kılmış+ger
278	Kilem	Kilim	Gilim	
279	Kilit: Anahtar	Kilit	Kilîd	

280	Koco	Hoca	Hâce	
281	Kooğa	Kavga	Goga	
282	Koşookör	Yaltak	-	Koşa+hoor
283	Köç	Göç	Kuç (T.)	
284	Kömürkana	Kömürhâne	-	Kömür+hâne
285	Köönö	Köhne	Kohne	
286	Kör	Mezar, kabir	Gûr	
287	Kör	Kör	Kûr	
288	Körüstön	Mezarlık, kabristan	Gûristân	Gûr+istân
289	Kuday	Tanrı, Hüda	Hüdâ	
290	Kulaktar	Kulaklı, dinleyen	-	Kulak+dar
291	Kumar	Kumar	Gumâr (Ar.)	
292	Kun	Kan davası, Diyet davası, diyet	Hûn	
293	Kunkkor	Kan dökücü	Hûnhâr	Kun+hor
294	Kup	İyi	Hûb	
295	Kurma	Hurma	Horma	
296	Kursant	Sevilen, memnun, şen	Hûrsend	
297	Kurutap	Ilık suda ezilmiş kurutulmuş peynirle kurutulmuş yapılan yemek	-	Kurut+âb
298	Kusadar	Tasalanmak	Gussedâr (Ar.)	Gusse+dâr
299	Kuş	Hoş	Hûş	
300	Kuşkat	Hoş hat, güzel yazı	Hoşhat	Hooş+hat
301	Kuştar	Vurgun, müptela	Koştar	
302	Kutu	Kutu	Kuti (Y.)	
303	Küçüü	Küçük	Kûçek	
304	Kükürt	Kükürt	Gugerd	
305	Kül	Çiçek	Gül	
306	Külbak	Muhteşem, bahçe, gülistan	Gülbâğ	Gül+bağ
307	Küldö	Çiçek açmak	-	Gül+dö

308	Küldüü	Çiçekli	-	Gül+dö
309	Külgün	Gülgün, pembe, gözahcı	Gülgün	Gül+gün
310	Külö	Küllâh	Kollâh	
311	Külüstön	Gülistan	Gülistân	Gul+istân
312	Kümböz	Kümbet, kubbe	Gümbed	
313	Kümön	Şüphe, güman	Goomân	
314	Künö	Günah	Günâh (Ar.)	
315	Künökör	Günahkâr	Günâhkâr (Ar.)	Gunâh+kâr
316	Künöökörçülük	Günahkârlık	-	Gunâhkâr+lık
317	Kürüç	Pirinç	Birinc	
318	Kürzü	Gürz, ağır top	Gorz	
319	Laşker	Asker	Leşker	
320	Lölü	Çingene	Lulî	
321	Makul	Makûl	Ma'kûl (Ar.)	
322	Maalım	Malûm	Ma'lûm (Ar.)	
323	Manaa	Ma'nâ	Mee'nâ (Ar.)	
324	Maksat	Maksat	Maksad (Ar.)	
325	Mal	Mal	Mâl (Ar.)	
326	Mala	Mala	Male	
327	Malkor	Hayvanları seven	Mâlhor	Mâl+hor
328	Marcan	Mercan	Marcân (Ar.)	
329	Mardek	Mısır koçanı	Mardek	
330	Mart	Mert, cesur	Merd	
331	Mas	Mest, sarhoş	Mest	
332	Masele	Mesele	Mes'ele (Ar.)	
333	Maselen	Meselâ	Mes'elen (Ar.)	
334	Mayana	Aylık	Mâhiyâne	
335	Maydan	Meydan	Meydân (Ar.)	

336	Maymıl	Maymun	Meymun (Ar.)	
337	Maza	Tad	Meezze	
338	Medirese	Medrese	Medrese	
339	Meer	Muhabbet, sevgi	Muhabbet (Ar.)	
340	Medet	Medet	Meded (Ar.)	
341	Memire	TorunTorun	Nebire (Ar.)	
342	Merbet, bermet	İnci	Morvarid	
343	Meres	Miras	Mîrâs (Ar.)	
344	Meyirman	Mihriban, şefkatli	Mihribân	
345	Meyman	Misafir	Mehmân	
346	Mık	Mih, çivi	Mih	
347	Mırza	Efendi, bay, mirza	Mîrzâ	
348	Misal	Misal	Misâl (Ar.)	
349	Misker	Bakırcı	Mesger	Mes+ger
350	Miste	Fıstık	Peste	
351	Miyına	Mine	Mînâ	
352	Mömö	Meyve	Mîve	
353	Möönöt	Mühlet	Muhlet (Ar.)	
354	Möör	Mühür	Muhr	
355	Mubarek	Mübarek	Mübârek (Ar.)	
356	Mukam	Makam	Makâm (Ar.)	
357	Munara	Kule, minare	Minâre (Ar.)	
358	Murap	Köyde, kasabada sulama sistemine bakan memur	-	Mur+âb
359	Muras, muraz	Miras	Mîrâs (Ar.)	
360	Muraz	Murat	Murâd (Ar.)	
361	Musulman	Müslüman	Müselmân (Ar.)	
362	Müdür	Müdür	Mudîr (Ar.)	
363	Mülk	Mülk	Mulk (Ar.)	

364	Mürt	Ansızın ölüm	Mord, fevt	
365	Mürzö	Medfen, kabir, mezarlık	-	Mort+zu
366	Müşkül	Müşkül, zor	Muşkil (Ar.)	
367	Naabay	Fırıncı	Nânvâ	Nân+vâ
368	Naabaykana	Ekmekçi	Nânvâyî	Nân+va+(y)i
369	Naadan	Cahil, ahmak	Nâdân	Nâ+dân
370	Nadanlık	Cahillik, ahmaklık	-	Nâdân+lık
371	Naalat	Nalet	Na'let (Ar.)	
372	Naalı	İnlemek	Nâlîden	
373	Naam	Ad, isim	Nâm	
374	Naarazı	Razı olmamak	Narâzî (Ar.)	Nâ+râzî
375	Narazılık	Memnuniyetsizlik	-	Nâ+râzî+lık
376	Naçar	Zayıf, aciz	Nâçâr	
377	Namaz	Namaz	Nemâz (Ar.)	
378	Nan	Ekmek	Nân	
379	Nar	Nar	Enâr	
380	Narpos	Nar meyvesinin kabuğu	-	Nâr+post
381	Nay	Ney	Ney	
382	Nayza	Nîze	Neyze	
383	Nayzaçı	Nîzedâr	Nîzedâr, nîzakâr	
384	Naz	Naz	Nâz	
385	Nazar	Bakış, nazar	Nezer (Ar.)	
386	Nazdan	Nazlanmak, kırtmak	Nâzdân	
387	Neft	Petrol	Neft (Ar.)	
388	Nike	Nikâh	Nikâh (Ar.)	
389	Niyet	Niyet	Niyet (Ar.)	
390	Nooruz	Nevruz, yeni yılın ilk günü	Nevrûz	
391	Nukus	Kusur, eksik	Nâkıs (Ar.)	
392	Nur	Nur	Nûr (Ar.)	

393	Nükör	Hizmetçi	Nooker	
394	Oboz	Ses, avaz	Âvâz	
395	Otak	Oda	Otak (T.)	
396	Ömür	Ömür, hayat, yaşam	Omr (Ar.)	
397	Önör	Hüner	Huner	
398	Önörçül, önörman	Sanatçı	-	Huner+çül
399	Ördök	Ördek	Ordek	
400	Paloo	Pilav	Pilof	
401	Panğsat	Beş yüz	Pansed	
402	Par	Kuş tüyü,	Per	
403	Paragraf	Paragraf	Paragraf	
404	Paranda	Kuş	Perende	
405	Parda	Perde	Perde	
406	Parman	Ferman	Fermân	
407	Parsi	Farsça	Fârsî	
408	Pende	Köl, bende	Bende	
409	Pir	Pir, ruhani mürşit	Pîr	
410	Piyaz	Soğan	Piyâz	
411	Postek	Posteki	Postekî	
412	Pul	Para	Pûl	
413	Sabat	Sebat	Sebât (Ar.)	
414	Sabır	Sabır	Seebr (Ar.)	
415	Sabiz	Havuç	Sebzî hevic	
416	Sadağa	Sadaka	Sadaka (Ar.)	
417	Sadakat	Sadakat	Sadâkat (Ar.)	
418	Sağız	Sakız	Sakkız (T.)	
419	Salam	Selam	Selâm (Ar.)	
420	Saalamat	Selamet	Selâmet (Ar.)	
421	Salavat	Salavat	Salavât (Ar.)	

422	Samsa		Sammusa (Hint.)	
423	Saratan	Yaz sıcağı günleri, Mayıs Böceği, mayıs böceği	Seretân	
424	Saray	Saray	Serây	
425	Sarbar	Hamil, koruyucu	Seerbâr	
426	Sardal, serdar	Serdar	Serdâr	
427	Sarhana	Nargilenin tütün konulan ucu	Serhâne	Ser+hane
428	Sarpay	Erkek kaftanı	Serpây	Ser+pa
429	Sarpošto	Kilim çulla örtmek	-	Ser+poş
430	Saya	Gölge	Sâye	Sâye+bân
431	Sayeban	Gölgelik	Sâyebân	Sâye+bân
432	Sebep	Sebep	Sebeb (Ar.)	
433	Ser	Baş	Ser	
434	Seyil	Gezinti	Seyr (Ar.)	
435	Sim	Tel	Sîm	
436	Sırdana	Etraflıca bilinmiş tatbik edilmiş	Sardânâ	Ser+dânâ
437	Sirke	Sirke	Sirke	
438	Sultan	Sultan	Sultân (Ar.)	
439	Surakkana	Mahkeme, sorgu yeri	-	Surak+hâne
440	Surna	Zurna	Sorna	
441	Sürme	Sürme	Surme (T.)	
442	Şaa	Şah	Şâh	
443	Şaar	Şehir	Şehr	
444	Şabdalı	Şeftali	Şeftâlû	
445	Şak	Dal	Şâh	
446	Şakap	Suyu bir yana çekmek için açılan ark	-	Şak+âb
447	Şakirt	Çırak	Şâgird	
448	Şal	Felç, gevşek	Şel, şol	
449	Şam	Lamba, mum	Şâm (Şam)	

450	Şamşar	Kılıç	Şemşir	
451	Şat	Sevinmiş, mutlu	Şâd	
452	Şadman	Şaduman, sevinmiş	Şâdmân	Şâd+mân
453	Şer	Şer	Şer (Ar.)	
454	Şer	Aslan	Şîr	
455	Şermende	Mahcup edilmiş	Şermende	Şer+mende
456	Şeyşembi	Salı	Seşembe	
457	Şildingkor	Alaycı, şakacı	-	Şilding+karkar
458	Şire	Şıra, şurup	Şîre	
459	Şirin	Tatlı, şirin	Şîrîn	
460	Şükür, Şügür	Şükür	Şukr (Ar.)	
461	Taac	Taç	Tâc (Ar.)	
462	Taasir	Tesir	Te'sîr (Ar.)	
463	Tacıdar	Tacı giymiş	Tâcdâr	Tâc+dâr
464	Tak	Taht	Teht	
465	Takaat	Tâkat	Tâkat (Ar.)	
466	Tak	Tek	Tek (T.)	
467	Takta	Tahta	Tahte	
468	Talak	Boşanma	Talâk (Ar.)	
469	Talapkar	Talepkâr	Talebkâr	Taleb+kâr
470	Tamaşa	Hoşlanarak bakılacak şey	Temâşâ (Ar.)	
471	Tamaşakor	Eğlenceleri seven kimse	Temâşâkâr	Temâşâ+kâr
472	Tandır	Tandır	Tanır (Ar.)	
473	Tapança	Tabanca	Tapançe	
474	Taraf	Taraf	Teref (Ar.)	
475	Taraptar	Taraftar	Terefdâr	Taraf+dâr
476	Taraza	Terazi	Terâzû	
477	Tarbiya	Terbiye	Terbiyet (Ar.)	
478	Tarık	Tarih	Târîh (Ar.)	

479	Tarz	Tarz	Terz (Ar.)	
480	Tarka	Terk	Terk (Ar.)	
481	Taze	Taze, temiz	Tâze	
482	Tazalğıç	Temizleme aleti	-	Tâze+ğıç
483	Tazalan	Temizlenmek	-	Tâze+lan
484	Tazaaloo	Temizleme	-	Tâze+loo
485	Tene	Ten, beden	Tene	
486	Tepe	Tepe	Tappe (T.)	
487	Teste	Deste, tutam	Deste	
488	Tez	Tez, seri, Çabuk, çabuk	Tez	
489	Top	Top	Tup (T.)	
490	Totu	Papağan	Tûfî	
491	Töökeç	Deveci	-	Tev+keş
492	Tuuşar	Düçar	Dûçâr	
493	Ustakana	Atelye	-	Usta+hâne
494	Ustura	Ustura	Ustura	
495	Ustat	Üstat, muallim	Ustâd	
496	Ustukan	Kemik	Ustuhân	
497	Ustun	Sütün, direk	Sutûn	
498	Uykana	İnek ahır	-	Uy+hâne
499	Ümüt	Ümit	Omîd	
500	Ümütkor	Ümitli	Omîdvar	Omîd+var
501	Yağni	Yani	Ya'nî (Ar.)	
502	Zaar	Zehir	Zehr	
503	Zabar	Üstün	Zabar	
504	Zalim	Zalim	Zâlim (Ar.)	
505	Zaman	Zaman	Zemân (Ar.)	
506	Zamzam	Zemzem	Zemzen (Ar.)	
507	Zar	Zar	Zâr	
508	Zardap	Öd suyu	-	Zerd+âb

509	Zayapker/Sayapker	Koşu atlarına idman yaptırın jokey	Zarapger	
510	Zer	Altın	Zer	
511	Zerger	Kuyumcu	Zerger	Zer+ger Zer+ger
512	Zından	Zindan	Zindân	
513	Zıyarat	Ziyaret	Ziyâret (Ar.)	
514	Zıyan	Zıyan, zarar	Ziyân	
515	Zıyanduu	Zararlı	Ziyândâr	Ziyân+dû
516	Zıyankeç	Muzır, zarar veren	-	Ziyân+keş
517	Zıyankor	Muzır, zarar veren	Ziyânkâr	Ziyân+kâr
518	Zikir	Zikir	Zikr (Ar.)	
519	Zilzala	Zelzele	Zelzele (Ar.)	
520	Zire	Kimyon	Zire	
521	Zobun	Zebun, güçsüz, elden düşmüş, hor görme	Zebûn	
522	Zor	Büyük, kuvvetli	Zûr (Ar.)	

Çalışmada görüldüğü gibi Farsçadan Kırgızcaya doğru-
dan geçerek ya da değişime uğrayarak kullanılan çok
sayıda sözcük mevcuttur. Ancak bunların yanı sıra Farsça
eklerin de Kırgızcada varlığına fazlaca rastlanmıştır.
Aşağıda Farsçadan ek almış sözcükler ve uğradıkları
değişimler üzerinde durularak örneklere yer verilmiştir.

Kırgızcada Farsça Ekler

Son ekler

Farsçaya ait birtakım eklerin Türkçe kökenli sözcüklere
eklenmiş olduğu görülmektedir. Bu ekler önek ve son ek
olarak sınıflandırılıp aşağıda belirtilmiştir:

Farsçadaki son eklerin Kırgız Türkçesinde kelimenin
sonunda değişime uğramadan kullanılışı:

1.-hor eki (خور): Mazi kullanımıyla yemek, içmek anlamına gelen Farsçadaki hoorden (خوردن) fiilinin muzari gövdesi olan -hoor'dan türetilmiştir. Bu fiil Kırgız Türkçesinde de anlam değişikliğine uğramadan kullanılmaktadır. Düşkünlük ifade eder. Kırgız Türkçesine ise -kor şeklinde geçmiştir.

otkor<ot+hor

parakor/barakor<bara+hhor

cemkor<cem+hhor

çaykor<çay+hhor

kengeşkor<kengeş+hhor

2.-kâr/gâr /-ger eki (کار-گر-گار): Bu ekler Farsçada bir işi sürekli yapma ve meslek edinmiş olma anlamını verir. Türkçede karşılığı çoğunlukla -cı, -ci ekleridir.

ayıpker<ayıp+gerger

aylager<ayla+gerger k/g değişikliği

işker<iş+ger

kılıçker<kılıç+ger

kılmışker<kılmış+ger

zerger<zer+ger

3.-keş eki (کش(کش): Mazi kullanımıyla çekmek anlamına gelen (کشیدن) fiilinin muzari gövdesi olan -keş'den türetilmiştir.⁶ Türkiye Türkçesinde karşılığı -lı, -li ekidir. Sanskritçede çekmek, sürmek anlamına gelen bu ek Türkçede de çeken anlamında kullanılmaktadır.

⁶ Sevan, Nişanyan. (2018). Çağdaş Türkçenin Etimolojisi, İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Arabakeç/arabakeş < araba + keş:

Arakkeç < erak + keş

Töökeç < Töö + keş:

Zıyankeç < zıyân + keş:

4.-pez eki (پز): Mazi kullanımıyla pişirmek anlamına gelen pohten (پختن) fiilinin muzari gövdesiolan -pez'den türetilmiştir.

aşpoz < aş + pez

bilimpoz < bilim + pez

5.-dâr eki (دار): Sahip olma anlamına gelen (داشتن) fiilinin muzari gövdesi olan -dar'dan türetilmiştir.

bardar < bar + dâr

candar < can + dâr

çığımdar < çıgım + dâr (masraf, eksilme anlamına gelen Kırgızcadaki “çıgım” sözcüğüne +dâr sahip olma ekinin gelmesiyle kurulmuştur.)

6.-istân eki (ستان): Yer ve zaman isimlerinin yapımında kullanılır. Aruz kapılarına uyması için **-sitan** olarak da kullanıldığı görülür.

körüstön < gur + istân:

külüstön < göl + istân

7.-berây eki (برای) İçin, sebebinden anlamını ifade eder.

azbaray < az + barây

8.-mend eki (مند): Kelimelerin sonuna gelerek sıfat yapar. Türkçede -lı, -li eki karşılığında kullanılır.

Danışman < dâneş + mend:

Ön Ekler

1.-bey, bî-(بی): Sözcüklerin önüne gelen olumsuzluk ekidir.

beybaş<bî+baş

beygam<bî+gam

beyıyman<bî+îmân

beykut<bî+kut

beynamaz<bî+namaz

beytarap<bî+tarâf

2.-yâr-eki (یار): Kökeni Farsça "yardım" sözcüğünden alıntıdır. Farsça sözcük Farsça "el, kolve yardımcı" sözcüğünden türetilmiştir.

cardam<yar+dem

3.-nâ- eki (نآ): Olumsuzluk ifade eden önektir.

naarazı<nâ+râzî

Ünlülerin Değişmesi

Kırgız Türkçesinde Damak Uyumu

Kırgızcadaki kalınlık-incelik uyumu Arapça ve Farsçadan giren kelimelere de yansımıştır. Bu kelimeler, çoğunlukla Türkçe kelimeler gibi düzenli bir kalınlık-incelik uyumunu gösterir; Türkçe kelimelerden ayırt edilemez: mahabat ‘muhabbet’, maşakat ‘meşakkat’, darman ‘derman’, kabır ‘kabir’, akıykat ‘hakikat’, adil ‘âdil’, aalam ‘âlem’, maalım ‘malûm’, taalay ‘talih’, ıktıyar ‘ihtiyar’, insap ‘insaf’, kubat ‘kuvvet’, kusmat

'husumet', kutpa 'hutbe', esep 'hesap', kerben 'kervan', meken 'mekân', kümön 'güman, şüphe' vb.⁷

Kırgız Türkçesinde Dudak Uyumu

Kırgız Türkçesini diğer Türk lehçelerinden farklı kılan en önemli ses özelliklerinden biri de ünlülerin yuvarlaklaşmasıdır. Yuvarlaklaşma aynı zamanda alıntı kelimelerde de görülür. Kırgız Türkçesinin bu ses özelliği ile ilgili Kasapoğlu Çengel de şu şekilde vurgulamaktadır: “Kırgızcadaki dudak uyumu, Arapça ve Farsçadan giren kelimelerde de etkili olmuştur. Bu kelimelerin çoğunluğu, Türkçe kelimeler gibi dudak uyumuna girmiştir: kordo- ‘horlamak’, moldo ‘molla’, tobo ‘tövbe’, tozok ‘dûzah, cehennem’, moolut ‘mevlüt’, musulman ‘müslüman’, duçar ‘dûçar’, pursat ‘firsat’, musapır ‘yersiz, yurtsuz, misafir’, munara ‘minare’, uruksat ‘ruhsat, izin’, köönö ‘köhne’, şöököt ‘şevket’, böödö ‘beyhude’, dükön ‘dükkân’, düynö ‘dünya’, kümön ‘güman, şüphe’, künöö ‘günah’.”⁸

Ünlü Kalınlaşması

Farsçadan geçen “eşit, denk” anlamını taşıyan *berabar* kelimesi Kırgız Türkçesine *barabar* olarak (kalın şekilde) geçmiştir. Kırgızcada Farsçadan geçen kelimelerdeki ünlü kalınlaşma ile ilgili Azada Nasirova kendi “Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)” adlı yüksek lisans çalışmasında şu şekilde açıklama yapmaktadır: “Kırgızcadaki alıntı kelimelerde

⁷ Çengel, Hülya Kasapoğlu. (2007). *Çağdaş Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınevi, s. 491.

⁸ A.g.e. s. 492.

en sık görülen ses olaylarından biri, Farsça tek ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki yazılmayan /ä/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /a/ olmuştur”.⁹ İlk hecede ünlü kalınlaşması ile ilgili başka bir örnekler ise, enar(nar) kelimesi anar; encir (incir), ancır; her (her), ar; son hecede görülen ünlü kalınlaşması ise, bağçe (bahçe), bakça; çare (çare), çara örneklerinde görülebilir.

Ünlü Daralması

Farsçadan geçen tek heceli ve birden fazla heceli sözcüklerin ilk hecesinde bulunan ünlüler, Kırgız Türkçesinde daralmaya uğramıştır.

Örneğin: ahur (yemlik), akır; cadur(çadır), çatır; daru (ilaç, deva) darı; zerbe (darbe, şiddetli), darbı; şagerd (şakir, çırak), şakirt; seşembe (salı), şeyşembi; zencir (zincir), çincır/cıncır; çerağ (şamdan, çıkarma), çırakpaya gibi ünlü daralmasına uğramış sözcükler örnek olabilir.

Ünlü Türemesi

Kırgızcada alıntı kelimelerde ön ses, iç ses ve son seste ünlü uyumuna göre ünlü türediği görülür. /l/, /r/, /w/ ve /s/ ile başlayan alıntı kelimelerin önünde /ı/, /o/, /u/ ünlüleri türer.¹⁰ K.K. Yudahin’in *Kırgızca Sözlüğü*’nde geçen kelimelerin içinde sebz (havuç), sabiz; sabr(sabır), sabır; şatranç (satranç), çatıraş; derya (derya, deniz),

⁹ Nasirova, Azada. (2012). *Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 52.

¹⁰ Çengel, Hülya Kasapoğlu. (2007). *Çağdaş Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınevi, s. 492.

darıya; legen (leğen), ilegen vb. gibi sözcükteki ünlü türemeler örnek olabilir.

Ünlü İncelmesi

Farsçadan geçen sözcüklerin çoğunda ünlü incelmesi de görülür. Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin orta ve sonunda bulunan /ā/ ünlüsü, Kırgızcadaki kısalarak ve incelererek /e/ olmuştur.¹¹ Aşikâr (aşikâr), aşkere olarak; morvârîd (sedef, inci), bermet; karevan (kervan), kerben; pişâni (alın), beşene;alov (alev), aloo, ilep olarak hem ilk ünlünün hem de son ünlülerin incelmelerini görürüz. Başka bir örnekte ise, bâdbâdek (uçurtma), batpirek; nazok (ince, nazik), nazik kullanıldığı bilinmektedir.

Ünsüz Düşmesi

Seslerin birbiriyle münasebeti sırasında gramer birliğinin bünyesindeki bir konsonantın bazeen düştüğü görülür.¹² Kırgız Türkçesindeki bazı Farsça alıntı kelimelerde konsonant düşmesini görebiliriz. Türkçede “yavaş” anlamına gelen *aheste* kelimesi Kırgız Türkçesine *astalar* olarak yani sözcük içindeki arka damak h ünsüzün düşmesi meydana gelmektedir. Bazı durumlarda sözcük başındaki ünsüzlerin düşmesi görülmektedir: *honer* (*hüner*), *önör*; *her*(*her*), *ar*; *baht* (*talih*, *baht*), *bak*, *bakıt* görüldüğü gibi *baht* kelimesi iki farklı şekilde değişerek

¹¹ Nasirova, Azada. (2012). *Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 28.

¹² Ergin, Muharrem. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınevi. s. 51.

geçmiştir. İki varyantı de Kırgız Türkçesinde kullanılmaktadır. Kelimenin sonunda ünsüz düşmesi şu sözcüklerde görülür: *bedbaht* (*alçak, rezil*), *betbak*; *bibakht* (*bahtsız*), *beybak*; *filter* (*fitil*), *bilte* gibi örneklerde görülür.

Ünsüz Değişmesi

Farsçadan geçen bazı tek heceli ve birden fazla heceli sözcüklerde konsonant değişmesi görülür. Örneğin: Farsçadaki *azad* kelimesi Kırgız Türkçesine *azat* olarak, yani kelime sonundaki *d* tonlu ünsüzü tonsuzlaşarak *te'*ye dönüşmüştür. Başka bir örnekte ise, sözcüğün ortasındaki arka damak *h* ünsüzü düşerek ünlü uzaması meydana geldiği görülür: *paha* (*paha, kıymet*), *baa*, *şehir* (*şehir*), *şaar*, *gahreman* (*kahraman*), *kaarman*.

Buran ve Alkaya da bu ses olayı ile ilgili şöyle açıklama yapmaktadırlar: “Alınma kelimelerde Ünlü arasındaki *h* sesi düşer ve uzun ünlü meydana getirir”¹³ Bazı sözcüklerde ise, kelime başındaki tonsuz ünsüzler Kırgızcada tonlulaşır: *Pehlivan* (*pehlivan*), *balban*; *parçe* (*dilba, kumaş*), *barça*; *pars* (*pars*), *bars*; *pişani* (*alın, kader*), *beşene* vb. Alıntı sözcüklerin bazılarında hece başındaki tonsuz ünsüzlerin Kırgız Türkçesine de tonsuz şeklini koruyarak geçtiği görülür: *şatranç* (*satranç*), *çatıraş*; *çovker* (*tezhâh*), *çeker*; *paragraf* (*paragraf*); *perende* (*kuş*), *paranda*; *pir* (*ruhani mürşit*), *pir*; *piyaz* (*soğan*), *piyaz*; *şaftalu* (*şeftali*), *şabdalı*.

¹³ Buran, Ahmet; Alkaya, Ercan. (2013). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınevi, s. 323.

Ünsüz Türemesi

Farsçadan geçen sözcükler arasında ünsüz türemelerine de rastlanır: *Emrut armut*), *almurut*, görüldüğü gibi Farsça orijinali *amrut* iken Türkiye Türkçesine armut olarak yani metateze uğramıştır, Kırgızcada ise *almurut* olarak -l sesinin türemesi görülmektedir. Başka bir örnekte de sözcüğün sonunda ünsüz türemesi görülür: *Ejdeha (ejderha)*, *acıdaar*; *heme (hepsi, heme)*, *amme*; *bicâ (yersiz, yurtsuz)*, *beycay*;

Ses Grubu Türemesi

Bamdad-bagımdat

Ses Grubu Düşmesi

Pehlevân-balban

İki Kelimenin Birleşmesi

Farsça alıntı kelimeler sadece ses olarak değil anlam bakımından da değişikliğe uğramıştır. İnceleme sonucunda, Kırgızcada 2000'den fazla Farsça alıntı kelimenin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Hüseyin Karasayev'in "Özdöştürülgön Sözdör" adlı çalışmasında 2082 Farsça kökenli kelimeye rastlanılmıştır.

Farsçadan geçmiş bazı sözcükler de vardır ki bu sözcükler Kırgız Türkçesinde yer alan sözcüklerin başında ya da sonunda kullanıldığında yeni sözcüklerin türetilmesine neden olmuşlardır.

Bare değer (bare+deger)

Bare değer (bare+deger)

1.Âb (آب): Su anlamına gelmektedir

Kurutap<kurut+âb: Ilık suda ezilmiş kurutla yapılan yemek

Murap<Mur+âb: Köyde, kasabada sulama sistemine bakan memur.

Şakap<şak+âb: Suyu bir yana çekmek için açılan ark

2. Câ (جا): Yer anlamına gelmektedir.

Caynamaz<câ+namâz

3.Do (دو): İki sayısı anlamına gelmektedir.

Dombıra<do+mbura/ iki, çift anlamındakullanılan

4.Durust (درست): Doğru, düzgün, düz anlamlarına gelmektedir.

Durusuk<dorost+luk

5. Hâne (خانه): Ev anlamına gelmektedir.

Bunların dışında bir de kolay fark edilemeyen sözcüklerin varlığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

İslâmiyet'in kabulüyle birlikte Kırgızcaya ve Türkçeye pek çok Arapça sözcük girmiştir. Tarih boyunca Kırgızların yaşadığı bölgede kullanılan dillerdeki Arapça ve Farsça sözcüklerin varlığı, bu dilleri konuşan milletleri kültürel yönden birbirine yaklaştırmıştır. Bu yaklaşım sonucunda sözcüklerin farklı dillerde bazen gerçek anlamında bazen de gerçek anlamı dışında kullanıldığı ve asırlar sonrasında dahi sözcüklerin hâlâ revaçta olduğu ve kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun için Yudahin'in sözlüğü incelenmiştir. Sözlükte yer alan Kırgız Türkçesine girmiş ortak sözcüklerdeki değişim, verilen çok sayıda örnek ile gösterilmeye çalışılmış, bu tür kelimelerde meydana gelen ses değişimleri tespit edilmiştir. Toplamda beş yüz yirmi altı sözcük incelenmiştir.

KAYNAKÇA

- Baltabayev, Nurlanbe.(2009). *Kırgız-Farsî Sözlüğü*.
Bişkek: Turar Yayınları.
- Buran, Ahmet;Alkaya, Ercan.(2013). *Çağdaş Türk
Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çengel, Hülya Kasapoğlu.(2005). *Kırgız Türkçesi
Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit.(2013). *Osmanlıca-Türkçe
Ansiklopedik Lügat*.Ankara: Aydın Kitabevi
Yayınları.
- Dıykanov, Karboz. (1955). *İmya Suşestviteknoe v
Kırgızskom Yazıke, Frunze, Kırgızskoe
Gosudarstvennoe Uçebno-Pedagogiçeskoie
İzdatelstvo*.
- Ergin,Muharrem. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul:
Bayrak Yayınları.
- Kanar, Mehmet. (2006). *BüyükFarsça-Türkçe
Sözlük*.İstanbul: Say Yayınları.
- Karasayev, Huseyin.(1986). *Özdöşürülgön Sözdör,
Frunze*.
- Nasirova,Azada. (2012). *Kırgızcadaki Farsça Alıntı
Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)*.Ankara.
- Sevan, Nişanyan. (2018). *Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*.
İstanbul: Liber Plus Yayınları.
- Sözlük. (1961). *Kılavuz Sözlük, Osmanlıca-Türkçe,
Türkçe-Osmanlıca*. İstanbul: Ekin Basımevi.
- Sözlük. (1945). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dil
Kurumu Yayınları.

Yıldırım, Nimet. (2010).*Farsça Dilbilgisi*.Erzurum:
Fenomen Yayınevi.

Yudahin, Kuzmic Konstantin.(1994). *Kırgız Sözlüğü*.
(Çev. Abdullah Taymas). Ankara: Türk Dil
Kurumu Yayınları.

Yunusaliyev, Bolot.(1959). *Kırgızkaya Leksikologia*,
Frunze,İzdatelstvo Akademiya Nauk Kirgiz SSR.

BÖLÜM 2

KELİME HAZİNESİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ VE KELİME HAZİNESİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN KULLANILABİLECEK BAZI YÖNTEM VE TEKNİKLER

Nurullah AYKAÇ¹⁴

¹⁴Öğr. Gör. Dicle Üniversitesi, Ergani MYO, nurullah.aykac@dicle.tr

GİRİŞ

İnsanlar iletişim kurmak için dile ihtiyaç duyarlar. İnsanların iletişim ihtiyacını gideren dil, aynı zamanda insanların toplum içinde sosyalleşmesini, sosyal bir varlık olmasını da sağlar. Günümüzde dillerin zenginliği genelde kelime hazinesiyle ilişkilendirilmektedir. Bazen aynı dili konuşanların birbirlerini anlayamaması, ifade edilen kelimelere yabancı kalması bunu doğrulamaktadır. Sağlıklı bir iletişim için muhatabın kelime hazinesi hakkında bilgi sahibi olmanın eğitim öğretim sürecinde de faydalı olduğu düşünülmektedir.

Okul öncesinde aile ve çevrenin etkisiyle şekillenmeye başlayan kelime hazinesi, eğitim sürecinde daha planlı bir süreç izler. Eğitim sürecinde ders içerikleri ile kelime hazinesi sistemli bir şekilde gelişir. Özellikle Türkçe derslerinde yazılı ve sözlü etkinlikler, kelime hazinesinin gelişimine destek olur. Bunun yanı sıra kişinin yaşam boyu okuduğu yazılı ürünler, kişinin kelime hazinesine katkıda bulunur.

Yaşantı süresince aile, çevre, eğitim ortamında şekillenen kelime hazinesinin bazen de özel çalışmalarla zenginleştirilmesi sağlanabilir. Bunun için en uygun ortam, Türkçe derslerinde sağlanabilir. Türkçe derslerinde söz varlığı kapsamında verilen etkinlikler kelime hazinesini zenginleştirmeye katkı sunabilmektedir. Bu etkinliklerin bu bilinçle uygulanması ile öğrencinin kelime hazinesinin istenilen düzeye getirilmesi sağlanabilir.

Bu çalışmada kelime hazinesinin eğitimdeki önemine dikkat çekilmeye çalışılmış ve bununla bağlantılı olarak kelime hazinesini geliştirmek için kullanılacak yöntem ve tekniklere değinilmiştir. Çalışmada belirtilen

yöntem ve tekniklerin eğitim-öğretim sürecinde uygulanması halinde öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişmesine olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Kelime Hazinesi

Sözlüklerde, “Söz dağarcığı, söz varlığı, vokabüler, kelime kadrosu.” (Türkçe Sözlük, 1998: 1265), “Bir dilde bulunan ya da bir kimsenin bildiği, kullandığı sözcük sayısının tümü.” (Demiray, 1988: 510) şeklinde ifade edilen kelime hazinesi, dolayısıyla kelime sayısı, dillerin zenginliğinin bir göstergesi olarak görülmektedir (Gencan, 1971: 26).

Kişinin kelime hazinesi, kişinin doğumdan başlayıp eğitim ile devam eden ve sonrasında farklı uğraşlarla devam ettirdiği hayatı boyunca kullandığı kelime, kelime grubu, deyim ve atasözlerinin tümü olarak tanımlanabilir. Böylece bir dildeki kelime hazinesi sadece kelimelerden ibaret olmayıp aynı zamanda kelime grupları, deyim ve atasözlerinin de kelime hazinesini oluşturduğu söylenebilir.

Kelime hazinesi, “Bir dilin söz varlığını oluşturan unsurlar yabancı kelimeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri, kalıplaşmış sözler, terimler, çeviri kelimeleri”(Aksan, 1996: 26-38); “İnsanın doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve çevresinde hazır bulduğu kelimeler, bu kelimelerin çağrıştırdığı kavramlar, kelimelerin oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler” (Tosunoğlu, 1999: 1); “bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi” (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 33); “kelime sayılan dil birimlerinin bütünü” (Kurudayıoğlu, 2005: 9); “Bir dilde kullanılan

kelimelerin hepsi ve ifade gücü” (Karakuş, 2002: 120) şeklinde ifade edilmiştir.

Kişinin kelime hazinesinin yanı sıra konuşulan dilin kelime hazinesi de bulunmaktadır. Kişinin kelime hazinesini kullandığı kelimeler gösterirken dillerin kelime hazineleri de genellikle o dilin sözlüklerinden oluşmaktadır. Çiftçi (1998: 64), dilin kelime hazinesinin sözlüklerde, bilim ve sanat eserlerinde sergilendiğini ifade eder. Fakat sözlüklerin konuşma dilinin bazı kelime ve kavramlarını içermediğini de ifade etmiştir. Bazen konuşulan dilde değişimler olabilmektedir (Dilaçar: 1968: 4) ki bu dilin ‘canlı bir varlık’ (Ergin, 2000: 3) olduğunun göstergesidir. Bu değişimlerin anlık olarak sözlüklere yansiyabilmesi de mümkün değildir. O nedenle dilin kelime hazinesinin sözlüklerle ölçülmesi bazen yanlış olabilmektedir. Ayrıca dildeki kelimelerin farklı anlam özellikleri gösteriyor olması da unutulmamalıdır. Kelime sayısı ile beraber bu kelimelerin başka kelimelerle bir araya gelip farklı kelime grupları oluşturmaları ve her bir kelime grubunun ayrı bir anlam ifade ediyor olması da o dilin kelime hazinesini zenginleştiren farklı bir durumdur.

Kelime Hazinesinin Eğitimdeki Yeri

Zengin bir kelime hazinesinin temelleri eğitim öğretim süreci içerisinde olmakla beraber bu süreç hayat boyu devam eder. Okul öncesi dönemde aile içinde yavaş yavaş oluşmaya başlayan kelime hazinesi eğitim öğretim sürecinde sağlam bir temele oturma imkânı bulur. Eğitim öğretim sürecinde kişi farklı derslerde ve farklı konularda, kelime hazinesini oluşturacak birçok yeni kelime ile karşılaşır ve öğrenir.

Bebeklikte çeşitli seslerin çıkarılması ve bazı kelimelerin taklit edilmeye çalışılması ile oluşmaya başlayan kelime hazinesinde ailenin etkisi de önemli görülmektedir. Ailenin çocuğa ayırdığı kaliteli zaman, çocuğun kelime hazinesinin oluşumunda önemli rol oynar. Hatta bu yüzdendir ki bakımevlerinde yeterli sevgi ve ilgi görmeyen, kimsesiz çocukların daha geç konuştuğu ve kelime hazinelerinin de az olduğu görülmektedir (Çankırılı ve Aydın, 2003: 314-315)

Kelime hazinesi, aile, arkadaş çevresi, öğretmenler, iletişim araçları ve her çeşit okuma materyallerinden beslenebilmektedir. Eğitim açısından bakıldığında, kelime hazinesinin oluşumu ve gelişiminde ders kitaplarının etkisi de büyüktür. Çünkü sosyoekonomik şartların getirdiği bir sonuç olarak hâlâ günümüzde tek okuma kaynağı olarak ders kitaplarını kullanan büyük bir kitlenin olduğu görülmektedir (Karadağ ve Kurudayıoğlu, 2010: 425).

Kişiler okul öncesi, okul dönemi ve okul sonrası dönemde edindikleri kelimelerle birbirleriyle iletişim kurarlar. Kişilerarası iletişimin sağlıklı olabilmesi için iletişim sırasında kişilerin kullandıkları kelimelerin anlamlarını bilmesi önemlidir. Eğer muhatap olunan kişi, kullanılan kelimeleri anlamıyorsa sağlıklı bir iletişimden bahsedilemez. Bu nedenle kişilerarası ortak kelime hazinesinin bulunması sağlıklı iletişim için faydalı olacaktır. Tosunoğlu (1999: 72) aynı dili konuşanların ortak kelime hazinesine sahip olmalarının gerekliliğini belirtmiş ve bu ihtiyacın temel kelime hazinesini belirlemeyi zorunlu kıldığını ifade etmiştir.

Türkiye’de ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitimleri süresince öğrencilerin edinmesi gereken kelime hazinesi hakkında herhangi bir planlama yapılmamıştır. Bazı

lkeler eğitim ğretim hayatının farklı kademeleri için böyle bir planlama yapmış ve bu doğrultuda çalışma planı uygulamaya geçirmişlerdir. Karakuş (2000: 128), İngiltere ve Almanya’da okul öncesi için 2000 kelimenin, 7 ilâ 12 yaş aralığındaki çocuklar için ise 5000 kelimenin öğretilmesinin hedeflendiğini ifade etmiştir. Yine bu ülkelerde kültürlü bir insanın yaklaşık 22.000-27.000 kelime ile kendini ifade etmesi gerektiği, kendini yetiştirmiş bir insanın ise 40.000 kelime bilmesi gerektiği tespitinde bulunulmuş ve bu sayıları eğitim hayatında bir hedef olarak kabul ettikleri belirtilmiştir.

Yapılandırmaı anlayışla hazırlanan 2006, 2015 ve son olarak 2018 Türkçe ğretim Programlarında ‘söz varlığı’ ifadesiyle yer alan kelime hazinesi ve ğretimi ile ilgili kazanımlar bulunsa da yeterli görülmemektedir. Programlardaki eksikliklerden bir tanesi de kelime hazinesi ile ilgili hedeflerin belirlenmemiş olması gösterilebilir. Karakuş’un (2000: 128), ülkemizdeki farklı yaş gruplarına yönelik kelime hazinesi hedefleri belirlemesi bu noktadaki eksikliğe dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Buna göre: “0-6 Yaş Grubu: 2000-3000 kelime, 7-12 Yaş Grubu: 5000 kelime (Bu yaş grubundaki ocuk standart dildeki kelimelerin 15 tanesinin tarifini yapmalı), 13-18 Yaş Grubu: 20000 kelime (Rakamlar kesin olarak kabul edilmemelidir)” belirlenen bu hedeflerle kişilerin kelime hazinesinin istenilen seviyeye çıkarılması amaçlanmıştır.

Eğitim ğretim sürecinde, eğitmenlerin öğrencilerin kelime hazinesini bilmemeleri ve tespit edememelerinden kaynaklanan iletişim sıkıntıları görülebilmektedir. Kazanımların hedef kitleye başarıyla kazandırılmasında kelime hazinesinin önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Tosunoğlu (1999: 2), ğrenciler için

belirlenecek temel kelime hazinesi hedefleriyle neyin, ne kadar, hangi kelimelerle öğretileneğin de belirlenmiş olacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda her seviyeye göre ayrı ayrı düzenlenecek olan kelime listeleri; bireyin kavrama, algılama, yorumlama, karar verme gibi zihinsel fonksiyonlarını ve hedeflenen toplumun özelliklerini kapsadığı için başlangıç kadar bitişi de belirleyeceğini bu sebeple nelerin ne kadar öğretileneğini yaklaşık olarak göstereceğini ifade eder.

Kurudayıoğlu (2005: 10), dil becerilerinin anlama ve anlatma olmak üzere ikiye ayrılmasını temel alarak şunları söyler: *“Anlamayı okuma ve dinleme; anlatmayı da yazma ve konuşma becerileri oluşturmaktadır. İşte bu beceriler açısından kelime hazinesi ele alındığında bireyin duygu ve düşüncelerini yazma ve konuşma yoluyla ifade ederken kullandığı kelimeler anlatmaya yönelik kelime hazinesini, dinlediğini ve okuduğunu anlama süreçleri de anlamaya yönelik kelime hazinesini oluşturmaktadır.”* İfadeden de anlaşıldığı üzere hem anlama becerisi hem de anlatma becerisinde öğrencilerin sahip olduğu kelime hazinesinin etkisi bulunmaktadır.

Kelime hazinesinin, dile ait beceri alanları ile yakından ilgili olduğunu ifade eden Pilav (2008: 41) da şu şekilde devam eder: *“Temelde anlama ve anlatma diye ikiye ayırdığımız dil becerileri tamamen kelime hazinesine yaslanarak gerçekleşir. Kişinin okuma ve dinleme suretiyle gerçekleştirdiği anlama becerisi anlamaya yönelik kelime hazinesini, konuşarak ve yazarak gerçekleştirdiği anlatma becerisi de anlatmaya yönelik kelime hazinesini meydana getirmektedir. Böylece kelime hazinesini anlama kelime hazinesi ve anlatma kelime hazinesi diye ikiye ayırmamız daha doğru olacaktır. Daha da ileri giderek anlama kelime hazinesini, dinleme*

ve okuma kelime hazinesi şeklinde ayırma tabii tutabiliriz. Böylece özellikle bir kişinin kelime hazinesi dediğimizde hangi dil becerisine ilişkin kelime hazinesini kastettiğimizi mutlaka açığa vurmalyız (41).”

Kelime Hazinesini Geliştirmek İçin Kullanılabilecek Bazı Yöntem ve Teknikler

Ailede oluşmaya başlayan sonrasında okul, sosyal çevre ile şekillenen kişinin kelime hazinesi, dil aracılığı ile kurulan iletişimin en temel unsurudur. Kelime hazinesi; aile, eğitim öğretim ortamları, sosyal çevre içerisinde kişinin kendi edinimleri sonucu oluşsa da farklı şekilde yapılacak çalışmalarla da takviye edilebilecek bir birikimdir. Bebeklik döneminde ailede, sonrasında okulda yapılacak çalışmalar önemlidir. Okul döneminde özellikle Türkçe derslerinde temel beceriler vasıtasıyla farklı çalışmalarla zengin bir kelime hazinesi kazandırılabilir.

Kelime hazinesini geliştirmenin en verimli ortamı Türkçe dersleridir. Türkçe derslerinde, öğretmenin kılavuzluğunda yapılacak kelime hazinesini geliştirme çalışmaları, öğrencilerin dili iyi kullanabilmelerini ve düşüncelerini geliştirmeyi sağlar. Düşünce, dil aracılığıyla ortaya çıktığı için; dili öğrenen birey düşünceyi de öğrenmiş olur (Karatay, 2007: 146). Düşüncenin doğru ve etkili bir şekilde ifade edilebilmesi kelime hazinesine bağlıdır. Kişinin kelime hazinesi yeterli değilse yapılabilecek bazı kelime hazinesini zenginleştirme çalışmaları ile kişinin düşüncelerini doğru ve etkili ifade edebilmesine yardımcı olunacaktır.

Türkçe derslerinde, ders araç gereçlerinin başında gelen ders kitapları, kelime öğretimi açısından yeterli

gelmemektedir. Bunun bir sebebi de Türkçe Öğretim Programı'nda kelime hazinesini zenginleştirmeye yönelik çalışmalara yer verilmemiş olması gösterilebilir. Ders kitaplarının bu konu için yetersiz görülmesinden dolayı kelime hazinesini zenginleştirmek için, bu alanda yapılan çalışmalarda bazı uygulamaların yapılması tavsiye edilmektedir.

Karatay (2007: 150-151), kelime öğretiminin etkin ve öğrenilen kelimelerin kalıcı olmasını sağlamak için aşağıdaki etkinliklerin yaptırılabilirliğini ifade etmiştir. Buna göre:

- Her öğrenciye yeni öğrendiği kelimeleri yazacağı bir sözlük tutturmak.
- Öğrencilere sözlük aldırarak ve kullanımını özendirerek.
- Öğrenciye, kullanım sıklığı yüksek, günlük hayatta sürekli karşılaşılabileceği kelimeleri öncelikle öğretmek.
- Öğretilecek kelimeleri sözle ifadeden önce jest ve mimiklerle anlatmaya çalışarak, kelime somut bir varlığı veya nesneyi karşılıyorsa var olan şeyin kendisini veya resmini gösterme yoluna gitmek.
- Eyleme dayalı iş, oluş ve hareket bildiren bir kelime öğretiliyorsa bu eylemi uygulamak ve açıklamasını yapmak.
- İlköğretimin birinci kademesinde kelimeler zıt anlamlarıyla beraber (soğuk-sıcak gibi) kavratılmaya çalışılmalı, fakat ikinci kademedeki kelimeler eş anlamlarıyla da açıklanmaya çalışılmalıdır.
- Daha önce öğretilen kelimelerin tekrarını sağlamalı, bu da daha önce belirtildiği üzere programlı ve standart dil öğretecek ana dili ders kitabıyla mümkündür, ders kitabının ilerleyen ünitelerinde daha

önce öğretilen kelimelerin farklı anlamlarda kullanılabilmesi sezdirilmelidir.

- Aktif olarak kullanılmayan kelimelerin unutulmasını önlemek amacıyla düzeye uygun kitaplar belirleyerek bunların öğrenciler arasında zevkle okunmasını sağlamak.
- Ana dili ders kitaplarına yer yer ve olanaklar ölçüsünde yeni öğretilen kelimeleri içeren kare bulmacalar, şans oyunlarına benzer kelime veya deyimlerin kullanımını öğreten çeşitli oyunlar yerleştirilmelidir. Bu durum öğrenciyi aynı zamanda entelektüel ve sosyal hayata da hazırlayacaktır.
- Öğretilen kelimelerin konuşma ve okuma esnasında telâffuzunun; yazılı anlatımda imlâsının doğru olup olmadığını dikkatle değerlendirmeli bu konuda öğrenciyi örnek olunmalı, gerekirse öğrencilere özel ilgi gösterilmelidir. Bunun için yazılı anlatım çalışmalarını dikkatle incelemek; yazılı anlatım çalışmaları yanında çeşitli konularda öğrenilen kelimeleri kullanmayı özendirerek çeşitli münazaralar yaptırılmalıdır.

Yukarıda verilen uygulamaların yanı sıra yapılmış bazı çalışmalarda ve Türkçe derslerinde kullanıldığı gözlemlenen, kelime hazinesini zenginleştirmek için kullanılacak belli başlı yöntem ve teknikler aşağıda sıralanmıştır:

Okuma Yöntemi

İnsanlar bilgi edinmek, kaliteli vakit geçirmek, araştırma yapmak gibi farklı sebeplerle kitap okurlar ve kitap okumak kelime hazinesini geliştirmenin en basit ve etkili yoludur. Kitap okuyan kişi, birçok yeni kelime ile

karşılaşır ve bu kelimeleri metnin bağlamından daha kolay anlamlandırabilir. Metin içerisinde görülen kelimeler böylece akılda daha kolay tutulabilmekte dolayısıyla kelime hazinesine eklenebilmektedirler (İpekçi, 2005: 17; Çevik, 2011: 69).

Dinleme Yöntemi

Dinleme faaliyeti, aile, okul, sosyal çevre gibi yaşamımızın her alanında karşımıza çıkan bir beceridir. Hayatın farklı alanlarında duyduklarımızın içinde yeni kelimeler de olabilmektedir. Duyduğumuz bu yeni kelimelerin anlamlarını dinlediğimiz anda veya sonrasında bir şekilde öğrenerek kelime hazinemize katabiliriz. Okuyarak öğrenilen kelimeler gibi dinleyerek öğrenilen kelimeler de kelime hazinesinde rahat yer edinirler (İpekçi, 2005: 18; Çevik, 2011: 69).

Kelime Defteri Yöntemi

Öğrenciler özellikle Türkçe ders kitaplarında farklı türlerde birçok metin ile karşılaşır. Bu metinler her ne kadar onların yaş ve seviyelerine göre düzenlenmeye çalışılsa da anlamlarını bilmedikleri kelimelerle karşılaşabilmektedirler. Anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları üzerinde durulduktan sonra öğrencilerin o kelimeleri kelime defterlerine not etmeleri faydalı olacaktır. Kelime defterlerinin ders defterlerinden ayrı olması ve sözlükler örnek alınarak alfabetik sıraya göre kelimelerin yazılması kullanım kolaylığı sağlayacaktır. Böylece önceden yazılmış olan kelimenin bulunması kolay olacak ve aynı kelimenin tekrar yazılmasının önüne de geçilmiş olacaktır.

Kelime defteri tutulurken kelime hangi cümlede geçmişse o cümlenin de yazılması kelimenin hatırlanmasını kolaylaştıracaktır. Bazen de öğrencinin kendi kurduğu cümleler veya şiir, şarkı sözleri kelimenin kalıcılığını arttırmaktadır. Yeni öğrenilen kelimeler, deftere yazıldıktan bir süre sonra o kelimelerle farklı türde metinler oluşturularak geri bildirim sağlanabilir (İpekçi, 2005: 19).

Gösteri Yöntemi

İnsanın gördüklerini hatırlaması daha kolay olduğundan gösteri yöntemi eğitim öğretim ortamlarında etkili bir şekilde kullanılabilir bir metod özelliği gösterir. Kelime hazinesini geliştirme çalışmalarında da gösteri yönteminin kullanılmasının faydaları olmaktadır. Gösteri yöntemi ile öğrenci öğrendiği kelimeyi karşılayan varlığı, hareketi, durumu görmüş olur ve böylece o kelime onun zihninde daha kolay yer edinir (İpekçi, 2005: 19; Çevik, 2011: 71).

Otuz Kelime Üzerine On Artı Yöntemi

Bu yöntemde öğrencilere, yaş ve seviyelerine uygun otuz kelime verilir, bu kelimelerle herhangi bir türde yazı yazmaları istenir. Bu çalışmaya her hafta on kelime eklenerek devam edilir. Böylece öğrenciler zaman geçtikçe daha çok kelime öğrenecek ve daha da önemlisi öğrendikleri bu kelimeleri yazılı anlatımlarında kullandıkları için belki de unutmayacaklardır (İpekçi, 2005: 20; Çevik, 2011: 70).

Sözlük Kullanma Yöntemi

Türkçe eğitiminin genel amaçlarından biri, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayallerini yazılı ve sözlü olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesi öğrencilerin sahip olduğu kelime hazinesiyle yakından ilişkilidir. Öğrencilerin kelime hazinesini zenginleştirmede kullanılabilir materyallerden biri de sözlüklere (Melanlıoğlu, 2013: 266). İnsanlar hayatlarının her döneminde sözlük kullanmaya ihtiyaç duyarlar. İlkokuldan itibaren kullanılan sözlüklerde kelime anlamının yanında kelimenin cümle içinde kullanışı da yer almaktadır. Sözlük kullanma alışkanlığı olan bireylerin kelime hazinelerini geliştirmeleri daha kolay olmaktadır (Yiğit, 2011: 39; Baldan, 2009: 36).

Serbest Çağrışım Tekniği

Öğrenilen kelime ile ilgili başka kelimelerin söylenmesi ile ilk öğrenilen kelimenin akılda kalması daha kolay olabilmektedir. Örneğin ‘suflör’ kelimesinin kelime hazinesine yerleşmesini sağlamak amacıyla tiyatro ile ilgili olduğunu kavratmak amacıyla sahne, kostüm, kulis gibi tiyatro ile ilgili başka kelimeler de sıralanır. Böylece öğrenci suflör kelimesinin tiyatro ile ilgili olduğunu zihnine yerleştirir ve yaptığı çağrışımlarla kelimeyi unutmaz (İpekçi, 2005: 21).

Sadeleştirme Yöntemi

Herhangi bir metin verilerek bu metindeki yabancı kelimelerin veya anlamı bilinmeyen bütün kelimelerin ayıklanması istenir. Ayıklanan kelimelerin anlamları

beraberce bulunarak kavratılması sağlanabilir (İpekçi, 2005: 22).

Karşılaştırma Yöntemi

İçinde yabancı kelimelerin veya anlamı öğrenciler tarafından bilinmeyen kelimelerin olduğu bir metnin sadeleştirilmiş hali de verilerek karşılaştırma yapmaları istenir. Bu şekilde bu kelimelerin anlamları kavratılabilir (İpekçi, 2005: 22).

Çağrışım Akıcılığı Yöntemi

Kelimenin daha çabuk kavratılması için kullanılan bu yöntemde de verilen bir kelimenin eş anlamlısının ve zıt anlamlısının bulunması istenir. Bu şekilde kelimenin zihne yerleşmesi sağlanır (Çevik, 2011: 68).

Ses veya Görüntü Kaydı Yöntemi

Bu yöntem ile özellikle telaffuz hatalarının giderilmesi veya zor telaffuz edilen kelimelerin telaffuzlarının öğretilmesi sağlanabilir. Kişiler telaffuzda zorlandıkları kelimeleri kullanmaktan çekindiklerinden zamanla unutup gidebilirler. Bu yöntemle bu tür kelimelerin diri tutulması sağlanabilir (İpekçi, 2005: 23).

Zıtları Bulma Yöntemi

Herhangi bir kelime verilerek o kelimenin zıt anlamlısı buldurulmaya çalışılır. Bu şekilde sınıf içinde zıt anlamı bulmak için farklı farklı kelimeler söylenecek bu şekilde kelime kavratılmaya çalışılacaktır (İpekçi, 2005: 23).

Şema Hazırlama Yöntemi

Bu çalışmada eş anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı ve sesteş kelimeler belirlenerek bir şema yapılabilir. Hazırlanan bu şema sınıf panosuna asılır ve yeni kelimeler hatırlandıkça zamanla ilave edilir. Göz önünde bulunan ve öğrencilerin eklemeye yaparak sürekli aktif olacakları bu çalışma ile yeni kelimeler daha kalıcı hâle getirilebilir (İpekçi, 2005: 23).

Bulmaca Yöntemi

Öğrencilere bulmaca çözme alışkanlığı kazandırmak da başka bir kelime hazinesini geliştirme yöntemi olarak kullanılabilir. Yeterli vakit olduğu takdirde sınıfta bulmaca çözülebilir veya öğrencilerin evde bulmaca çözmeleri istenebilir. Evde çözülen bulmacalardan da cevabı bulunamayan veya ilginç olanlar sınıfta paylaşılabilir (Çevik, 2011: 70).

Drama Yöntemi

Drama tiyatro gibi sahne gösterilerinde kelimelerin telaffuzu önemlidir. Öğrenci anlamını doğru bildiği kelimeleri her zaman daha doğru telaffuz eder. Bu çalışmada, içinde öğrencilerin anlamını bilmedikleri veya telaffuzda zorlandıkları kelimelerin sıklıkla yer aldığı bir oyun metni verilir ve çalışmaları istenir. Öğrenciler rollerini iyi bir şekilde yapabilmek için kelimelerin telaffuzunu ve anlamlarını bu şekilde öğreneceklerdir (İpekçi, 2005: 24).

Sözcük Oyunları Yöntemi

Kelime hazinesini geliştirmek için kullanılacak bu yöntem aslında kişilerin her dönem eğlenmek için oynadıkları bazı oyunlardan oluşmaktadır. Bu oyunlar sırasında öğrenciler genelde eğlendikleri için kelime öğretiminde de faydalı olabilmektedir. Bu oyunlar sırasında anlamı bilinmeyen kelimelerin üzerinde durulması, örnek cümlelerle anlamlarının verilmesi kelimenin kavratılmasında faydalı olacaktır (İpekçi, 2005: 24). Faydalı olacağı düşünülen bazı sözcük oyunları şunlardır:

Son sesle kelime türetme: Öğrencilere herhangi bir kelime söylenir ve sonraki öğrenciden söylenen bu kelimenin son sesi ile başlayan yeni bir kelime söylenmesi istenir. Ders – sınıf – fasikül – limon şeklinde devam edip gidilebilir. Devam ettiremeyen öğrenci elenir sonra yeniden başlanır (Yiğit, 2011: 36).

Sesten kelime türetme: Bir ses verilir ve o ses ile başlayan kelime türetmeleri istenir. Yazılı veya sözlü olarak oynanabilecek bu oyunda en çok kelime türeten kazanır. Bu oyun bireysel olarak oynanabileceği gibi grup olarak da oynanabilir. Örneğin ‘a’ sesi verilip anne, arkadaş, alfabe, amigo, ambargo gibi (Baldan, 2009: 33).

İsim şehir oyunu: En yaygın ismi ile isim şehir oyunu olarak bilinen bu oyunda bir harf belirlenir ve o harfle başlayan isim, şehir, hayvan, meyve/sebze, eşya isimleri yazılır. İlk bitiren oyunu durdurur ve diğerleri yazdıkları kadar puan alır. Bu oyunda oyunculardan biri kimsenin yazmadığı veya farklı bir kelime yazmışsa daha yüksek puan alır. Bu oyun zihindeki kelimeleri aktif hale getirmesi açısından ve oyuncuların birbirlerinden yeni kelimeler öğrenmesi açısından faydalı olabilmektedir.

Kelime anlatma: Öğretmen bir öğrenciye kelime verir ve o kelimenin anlamından hareketle o kelimenin anlatılmasını ister. Arkadaşının anlatımından kelimeyi bilen oyunu kazanır.

Birleşik kelime oluşturma: Tahtaya kelimeler yazılır ve öğrencilerin o kelimelerden birleşik kelime oluşturmaları istenir. Yazılan kelimelerin birleşik kelime oluşturmaya müsait olmalarına dikkat edilir. En çok birleşik kelime oluşturan kazanır.

Son hece: Bir kelime söylenir ve öğrencilerden bu kelimenin son hecesiyle başlayan bir kelime söylemeleri istenir. Sırasıyla devam ettirilen bu oyunda son heceden kelime söyleyemeyen elenir (Baldan, 2009: 34).

Kelime türetme: Tahtaya karışık olarak harfler yazılır ve öğrencilerden o harflerden kelime türetmeleri istenir. En uzun kelime veya en çok kelime türeten kazanır. Örneğin ‘s i t b l i y i r a g a’ harflerinden *bil*, *bilgi*, *saray*, *say*, *sayar*, *bilgisayar* kelimelerini türetmek gibi (Yiğit, 2011: 37).

Atasözü veya deyim birleştirme: öğretmen, atasözü ve deyimleri kâğıda yazar ve fiş şeklinde keser. Daha sonra bu atasözü ve deyimleri uzunluklarına göre iki veya üç parçaya ayırıp öğrencilere rastgele dağıtır. Bir öğrenci elindeki kâğıdı okur ve onun devamı olduğunu düşünen kişi de elindeki diğer bölümü okur ve yan yana gelirler. Böylece bölünmüş atasözleri ve deyimler bir araya getirilmiş olur (Baldan, 2009: 35).

Kökten sözcük oluşturma: öğretmen tahtaya yapım ekleri eklenerek yeni sözcükler oluşturmaya müsait kök halinde bir sözcük yazar ve öğrencilerden bu kökten yeni sözcük oluşturmalarını ister.

Kelime piramidi oluşturma: İlk önce tahtaya bir harf yazılır sonra onun altına o harfin içinde olduğu iki harfli bir kelime yazılır, onun da altına üsttekini kapsayan üç harfli bir kelime yazılır ve devam edilir. Oyun, yazılan kelimenin başına veya sonuna yeni bir harf eklenerek piramit şeklinde aşağı doğru kelimelerin yazılmasıyla devam eder. Bu oyun bireysel olarak da oynanabilir. Belirlenen süre içinde en geniş piramidi oluşturan öğrenci kazanır.

Sözlük veya yazım kılavuzundan sözcük bulma: Öğretmen belirlediği kelimeleri öğrencilere söyle ve onları sözlük veya yazım kılavuzundan bulmalarını ister. Sözlükten ilk bulan anlamını okur böylece kelime kavratılır. Yazım kılavuzu ile oynandığında ise ilk bulan nasıl yazıldığını tahtaya yazar (Yiğit, 2011: 39).

Tabu oyunu: Anlatılacak bir kelime belirlenir ve öğrenciye o kelimeyi anlatırken kullanmaması gereken kelimeler de bir kâğıda veya karta yazılı olarak verilir. Böylece öğrenci kartta yazılan kelimeleri kullanmadan hedef kelimeyi anlatmaya çalışır (Güney & Aytan, 2014: 623). Bu şekilde farklı kelimeler kullanarak kelime hazinesine katkı sağlamış olur.

İşlenen dersin içeriğine ve akışına göre bu oyunlar daha da arttırılabilir. Oyunlar sırasında gerektiğinde sözlük ve yazım kılavuzu kullanımı, gerekli yerlerde ve durumlarda açıklamalar yapılarak kelimelerin daha kolay kavratılacağı düşünülmektedir.

Dikte Yöntemi

Öğretmen kendisinin oluşturduğu veya başka bir yerden aldığı metni öğrencilere yazdırır. Öğretmen, öğrencilerinin kelime hazinesi ile ilgili bilgi sahibi olduğu için dikte ettireceği metni kendisinin oluşturması daha faydalı olacaktır. Böylece belirlediği hedeflere ulaşması daha kolay olacaktır. Dikte ettirilen metin daha sonra kontrol edilir ve geri dönüt yapılır (İpekçi, 2005: 28).

Cümle Tamamlama Yöntemi

Türkçe derslerinde işlenen metinlerden sonra anlamı bilinmeyen kelimelerin kavratılması için bu çalışmanın yapılması önemlidir. Belli aralıklarla yapılabilecek bu çalışmada öğretmen, bir metin oluşturur ve bu metinde daha önceki süreçte üzerinde durulmuş kelimelerin yerini boş bırakır. Öğrencilerden boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yerleştirmeleri istenir. Böylece daha önceden karşılaşılan kelimeler tekrar edilmiş olacak ve öğrenilmemişse öğrenilmesi sağlanabilecektir (Yiğit, 2011: 38).

İnceleme ve Düzeltme Yöntemi

İçinde yazım yanlışlarının olduğu ve yanlış anlamda kullanılan kelimelerin olduğu bir metin verilir, öğrencilerin bu yanlışları bulmaları ve düzeltmeleri istenir. Bu çalışma daha çok önceden öğrenilen kelimeleri hatırlama ve hatırd tutma için faydalı olabilmektedir (İpekçi, 2005: 28).

Konuşma ve Yazma Yöntemi

Bu çalışmada, daha önce öğrenilen, derslerde üzerinde durulan kelimeler öğrencilere verilir ve bu kelimelerle metin oluşturmaları veya konuşmaları istenir. Konuşma ve yazma yöntemi de önceden öğrenilen kelimeleri hatırlama ve hatırd tutma amaçlı kullanılabilir.

Öğrencilerin kelime hazinesini arttıracak bu yöntem ve tekniklerin hepsinin kullanılması elbette zor olacaktır. Bu nedenle dersin işlenişi esnasında uygun düşecek herhangi birinin veya birkaçının tercih edilmesi faydalı görülmektedir. Bu tür etkinlikler uygulanmadan öğrencilerin kelime hazinesi hakkında bilgi sahibi olmak ve kelime hazinesini arttırmak mümkün görülmemektedir (İpekçi, 2005: 28).

SONUÇ

Öğrencilerin kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmeleri hatta daha genel bir ifade ile anlama ve anlatım etkinliklerinin bütününde kelime hazinesinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin eğitim ve sosyal yaşantılarında doğru ve etkili bir anlama ve anlatım süreci için belli bir düzeyde kelime bilgisine sahip olması gerekmektedir. Kişinin kelime hazinesi artıkça ana dilinde kullanılan hatta bazen unutulmaya başlayan kelimeleri de öğrenip kullanmaya başlayacaktır. Bu şekilde kişinin kelime hazinesi ile konuşulan dilin kelime hazinesi arasında bir paralellikten söz edilebilir.

Anne karnından başlayıp aile ortamında gelişmeye başlayan kelime hazinesi, sosyal çevre ve genel olarak eğitim sürecinde şekillenir ve yaşam boyu gelişimini sürdürür. Ailenin, sosyal çevrenin, eğitim sürecinin katkıları ve öğrencinin kitap okuma gibi kişisel çabaları, kelime hazinesini zenginleştirmek için bazen yeterli olmayabilir. Bu nedenle çalışmada değinilen yöntem ve tekniklerin uygulanması ile daha verimli sonuçların elde edileceği düşünülmektedir.

Çalışmada belirtilen yöntem ve tekniklerin çoğu ders kitapları, çalışma kitapları ve farklı ders araçları aracılığıyla da uygulanabilir. Belirtilen yöntem ve tekniklerin, her yaş ve seviyeye uygun olarak düzenlenip ilgi çekici etkinliklerle Türkçe ders kitabı ve çalışma kitaplarında yer bulmasıyla eğitim sürecinde uygulanması sağlanabilir. Böyle bir düzenleme ile aynı yaş grubundaki öğrencilerin eğitim sürecinde yeni öğrendikleri kelimeler benzerlik gösterebilecektir ve bu öğrenciler aynı kelimelerle konuşup daha kolay iletişim kurabilecektir.

Öğretim programlarında ‘söz varlığı’ başlığı altında verilen kazanımlar, kelime hazinesini geliştirmek için yeterli görülmemektedir. Bu nedenle öğretim programlarında kelime hazinesini zenginleştirmeye yönelik ifadelerin artırılması gerekmektedir. Buna bağlı olarak okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretimde bulunan her yaş ve sınıf için öğrencilerin edinmesi gereken kelime hazinesi hakkında bir planlama yapılabilir. Böyle bir planlama ile öğretmenler de her sınıftaki öğrencinin, eğitim sürecinde öğrenmesi gereken kelime sayısını ve çeşitliliğini bilir ve öğrencilerle iletişimde buna dikkat ederek ders anlatır. Her eğitim-öğretim döneminde farklı kelimeler öğrenileceğinden eğitim hayatı sonunda kişinin, planlandığı gibi yeterli bir kelime hazinesine sahip olması sağlanabilir.

Ailelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi, yukarıda değinilen kelime hazinesini geliştirmek için kullanılacak yöntem ve teknikler veya benzeri nitelikli çalışmaların eğitim öğretim sürecinde kullanılması ile öğrencilerin yeterli bir kelime hazinesine sahip olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Baldan, Nalan. (2009). *Yeni Program 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kelime Serveti ve Güçlük Seviyesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çankırılı, Ali; Aydın, Tuncel. (2003). *Benim Sağlıklı Bebeğim* (2. Baskı), İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çevik, Arzu. (2011). *İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Servetini Zenginleştirme Üzerine Deneysel Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, Musa. (1998). *Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, s. 59-71.
- Demiray, Kemal. (1988). *Temel Türkçe Sözlük*, (4. Baskı), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Dilaçar, Agop. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (2000). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Gencan, Tahir Nejat. (1971). *Dil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güney, Nail; Aytan, Talat. (2014). *Aktif Kelime Hazinesini Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi: Tabu*, *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Eylül, S. 5. s. 617-628.

- İpekçi, Ali. (2005). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadağ, Özay; Kurudayıoğlu, Mehmet. (2010). 2005 Türkçe Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi, *TÜBARXXVII*, Bahar, S. 27, s. 423-436.
- Karakuş, İdris. (2002). *Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Karakuş, İdris. (2000). *Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: İstem Ofset Yayınları.
- Karatay, Halit. (2007). Kelime Öğretimi, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 27, S. 1, s. 141-153.
- Kurudayıoğlu, Mehmet; Karadağ, Özay. (2005). Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 25, S. 2, s. 293-307.
- MEB, Komisyon. (2006). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, Komisyon. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Millî Eğitim Bakanlığı (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>) (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- MEB, Komisyon. (2018). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Millî Eğitim Bakanlığı (<http://>

//mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=33
2) (Erişim tarihi: 14.03.2018)

Melanlıoğlu, Deniz. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları: Nitel Bir Araştırma, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, c. 2, S. 2, s. 266-284.

Özbay, Murat; Melanlıoğlu, Deniz. (2008). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. V, S. I, s. 30-45.

Pilav, Salim. (2008). *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tosunoğlu, Mesiha. (1999). Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık, S. 144, s. 71-73.

Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*, (9. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yiğit, Abdulgani. (2011). *Milli Eğitim Bakanlığı 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2009) Metinlerin Kelime Serveti Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KURUMSAL DERGİCİLİĞİN ÖRNEKLERİNDEN BASIN HAYATI DERGİSİ¹⁵

Osman Vedüd EŞİDİR¹⁶

Gökhan BAK¹⁷

¹⁵ II. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi'nde, 10-13 Mayıs 2018 tarihinde Batum-Gürcistan'da sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹⁶ Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, osmanvedud.esidir@sbu.edu.tr

¹⁷ Dr. Milli Savunma Bakanlığı, gokhanbak2010@hotmail.com

GİRİŞ

Kurumsal dergiler bir kurumun, kuruluşun ya da şirketin kurumsal kimliğini yansıtması açısından önemlidir. Son yıllarda artan dergi sayısına paralel olarak kurumsal dergilerin de arttığı ve çeşitlendiği görülmektedir. Ancak yayınlanan bu dergilerin kalitesi tartışmalıdır. Literatüre katkı sağlayacak olan bu çalışma kurumsal dergi incelemelerine bir örnektir.

Ülkemizde basın ve basın mensupları için çok önemli yere sahip olan Basın İlan Kurumunun kurumsal dergicilik anlamındaki *Basın Hayatı* adlı dergisi de kurum gibi önemini korumaktadır.

Kurumsal Dergicilik

Dergi; en az haftada bir, en fazla üç ayda bir çıkacak şekilde düzenli bir yayın aralığına sahip, okuma metinleri içeren, okurları tarafından parayla satın alınan ya da talep edilen, gazete gibi diğer yayınlardan bağımsız olarak ciltli olarak dağıtılan süreli yayındır. Dergiler; tüketici dergileri, kurum dergileri, sektör dergileri, bilimsel dergiler ve marjinal dergiler olarak beşe ayrılırlar. Kurumsal dergiler; kurum içi ve kurum dışı olarak ikiye ayrılır. Kurum içi dergileri; eğitmek, bilgilendirmek, çalışanlarla iletişim kurmak, verimliliği ve motivasyonu artırmak amacıyla çıkarılırlar. Kurum dışı dergileri ise, hizmet, fikir ya da ürünü satmak ve ilgili kurumun prestijini yükseltmek amacıyla çıkarılırlar (Yapar Gönenc, 2006: 8-10).

Dijitalleşmeyle birlikte yayım süreçlerinin içeriğinde yaşanan değişim ve dönüşüm dergilerde de kendisini göstermiştir.

Schlapp'a göre elektronik medya çağında gazeteyi tercih eden kişinin beklentisi bu yüzyılın başında aynı şeyi yapmış olan atalarının beklentilerinden çok farklıdır. Basılı gazete, son derece karmaşık üretim süreçleriyle hız olarak radyo ve televizyon ile yarışabilecek durumda değildir. Gazete en canlı olmasa da radyo ve televizyona göre en entelektüel iletişim aracıdır (Schlapp, 2013: 13).

Geleneksel dergicilikten dijital dergiciliğe olan geçiş iletişim teknolojileriyle birlikte hız kazanmıştır. Akıllı telefonların ve mobil iletişimin yaygınlaşmasıyla birlikte yayıncılık sektörü de dijital ortamda faaliyet göstermeye başlamıştır.

Büyükbaykal'a göre, 1980'li yıllarda Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçişine paralel olarak siyasî, kültürel, ekonomik ve toplumsal hayatın özellikleri değişime uğramış ve bu durum Türk yazılı basınına da etki etmiştir. Gazeteciliği meslek olarak yapmayan ve büyük sermayeleri ellerinde bulunduran patronlar, basın kuruluşlarını ticarî işletmelere dönüştürmüşler ve daha çok kâr etmek için çaba göstermişlerdir (2004: 48).

Yayıncılığın bazı alanları diğerlerine oranla daha hızlı bir şekilde dijitalleşmiştir. Dergiler, gazetelere oranla daha hızlı bir şekilde elektronik ortama geçmiştir. Geleneksel dergicilikten dijital dergiciliğe geçiş olmakla birlikte sadece dijital olarak yayın hayatına başlayıp devam eden dergiler de mevcuttur.

Zeytinli'ye göre başta Kuzey Afrika'da olmak üzere pek çok ülkenin 1960'larda siyasal bağımsızlığını kazanmasının ardından siyaset bilimcileri, bir yandan bu devletlerin yapısını tartışırken diğer yandan da uluslararası iletişim düzenindeki dengesizlikleri incelemeye başlamıştır. Bu ülkelerdeki siyasal seçkinler

de bir yandan sömürgeci ülkelere karşı zorlu mücadelelerle kazandıkları iktidarlarını korumak, diğer yandan başarılarını gerek kendi kamuoyuna gerekse tüm dünyaya duyurmak amacıyla yeni bir iletişim düzeni kurulması gerektiği yolundaki fikirlerini seslendirmeye başlamışlardır. İdeolojik olarak sömürge durumundan yeni kurtulmuş veya geri kalmış ülkelerin yanında gözüken eski Sovyetler Birliği önderliğindeki sosyalist bloğun başlattığı girişimler sonucu *yeni uluslararası ekonomik düzenle birlikte yeni uluslararası iletişim düzeni* kavramları da uluslararası ilişkiler literatürüne girmiştir. *Yeni ekonomik düzen* kavramı, uluslararası ekonomik yapının sömürgecilikten kurtarılmasını ifade ederken *yeni uluslararası iletişim düzeni* ise dünya haber dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi arzusunu dile getirmiştir (1997: 72).

Topuz, ülkemizde dergiciliğin köklü bir tarihi olduğundan bahseder. 28 sayı çıkan ilk Türkçe dergi *Vakâyi-i Tıbbiye*'nin (1849-1851) ardından *Mecmûa-i Fünûn*(1862-1867), daha sonra *Mir'ât* (1862-1864), *Mecmûa-i İber-i İntibâh*(1864), *Cerîde-i Askeriye* (1865-1866), *Mecmûa-i İbret-nümâ*, *Takvîm-i Ticâret*(1866-1873), *Âyîne-i Vatan*(1867), *Tuhfetü't-tıbb* (1867), *Cüzdân* (1873); Abdülaziz döneminde *Dağarcık*, *Kırk Anbar*, *Keşkül*, *Mir'ât-ı İber*, *Muharrir*, *Derme-Çatma*, *Yâdigârve Mecmûa-i Ulûm*, Abdülhamit II döneminde *Mecmûa-i Ebüzziyâ*, *Hafta*, *Rehber-i Fünûn*, *Gayret* ve *Servet-i Fünûn*; Meşrutiyet II döneminde *Sırât-ı Mustakîm*, *Cerîde-i Sûfiye*, *Sebîlü'r-reşâd*, *Beyânü'l-hak*, *Sadâ-yı Hak*, *İslâm Mecmûası*, *Cerîde-i İlmiyeve Mahfil* dergileri görülmektedir (1996: 211).

Yüreğir, on dokuzuncu yüzyılda Alman gazeteciliğinin en başta gelen özelliği olan 'Generalanzeiger basın

tipinin ortaya çıkmasından bahseder. ‘Generalanzeiger’ biçimindeki gazeteler hiçbir partiye mensup değildir, politik tartışmaların dışında kalırlar, halk yığınlarına sadece eğlenceli yazılar, tefrikalar, heyecanlı havadisler vermekle yetinirler; bunlar daha çok ilân ve reklâmlarla yaşayan tipik burjuva mevkuteleridir. Bu biçim gazeteler 1914’ten sonra bölgesel gazete ve halk gazetesi kişiliği alırlar (1969: 20).

19. yüzyılda gelişen dijital dil bir başka deyişle bilgisayar dili ile birlikte bilgisayarlar, mobil cihazlar, internet ve sosyal ağlarda Portable Document Format (PDF) tabanlı dergiler görülmeye başlandı. Geleneksel dergicilikten farklı olarak artık dergiyi sanal ortamda yeniden ele almak gerekti. Çevrimiçi okuyucuya hitap eden ve hedef kitlesiyle daha kolay iletişim kurabilen bu dijital dergicilik üretim dağıtım anlamında yeni bir pazarlama tekniğidir.

Duran’a göre esas olarak ABD’de aynı zamanda dünyanın diğer ülkelerinde de piyasa ekonomilerin yoğunlaştırdığı keskin rekabet ortamı, başarının tek kriteri olarak daha fazla kâr etmeyi zorunlu kılarken, toplumun hem ekonomik hem de siyasal ve ideolojik boyutlarını içinde barındıran gazete, dergi, radyo ve televizyonlarda editörler, yayın bağımsızlığına yönelik piyasa baskılarına karşı önlem almak zorunda kalmıştır (1999: 49).

Özer’e göre medyanın birçok sektöründe marjinal maliyetler ya çok düşük ya da sıfırdır. Üstelik ortalama maliyetlerden her zaman düşüktür. Bundan dolayı, bir dergiyi daha fazla okuyucu okudukça ve bir programı daha fazla izleyici izledikçe, o programı sunmanın firmaya ortalama maliyeti de düşmektedir. Eğer bir medya firmasının ürünü daha fazla tüketildikçe o ürünü

retmenin ortalama maliyeti azalıyorsa bu durumda firma ölçek ekonomileri ve yüksek kr elde etmenin avantajlarından yararlanıyor demektir (2010: 41).

Olu, basında teknik işletmecilik açısından rasyonelletirme önlemleri bir başka deyişle maliyetleri düşürme önlemlerine dikkat çekerek Türkiye’de bu hususun eksik olduğunu; dünyada ise maliyet bilinci bulunduğunu, tüm işletmelerde, ileri Batı lkelerinde kuruun/paranın nasıl tasarruf edileceği üzerinde durulduğunu, etkin çalışma ve kaynakların etkin kullanılmasının yollarının arandığını belirtmiştir (1984: 109).

Schlapp yorumcu gazetecilerin keskin görüşleriyle okurlarını yığınlar halinde ŗoke etmeden de ölçüyü açabileceğini dile getirerek özellikle hararetle tartışılan sorunlarda gazetecinin açık tavırlarını ılımlı ifadelerle ve görüşlerinde haklı olduklarını iddia etmeden sergileyebilmelerinin önemine dikkat çeker. Tanıtımlar rakipleri yok etmek için değil, ikna etmek için sunulmalıdır. Zira ll davranış, hatta ifadede sadelik ve konuda açıklık, tatsız sözcüklerden ve duygusallıktan daha etkileyicidir (2013: 66).

Kocabaoğlu, lkemizde basının siyasî iktidarlar karşısında hep güçsüz kaldığını dile getirerek onun okuyucuya dayanamadığını, herhangi bir toplumsal sınıf ya da gruba yaslanamadığını, her dönemde devlet olanaklarını elinde tutan kesimle uzlamak zorunda kaldığını ifade etmektedir. Kendisi bir toplumsal gücü temsil etmeyen, her yaptığını toplumun bütünün iyiliği için yapıyormu hezeyanından kurtulamayan buyurgan bürokratik kesim, ciddi bir anomali ile malul olup kendisini hem erdemli hem de bilgisi saymaktadır (2010: 78).

Turhan, araştırmacı/derinlemesine gazeteciliğin bir atlatma haber yarışı olmadığı gibi bir başkası tarafından yapılmış bir araştırmanın sonuçlarının ele geçirilmesi de olmadığından bahsetmiştir. Araştırma konusunun belirlenmesi, çalışmanın yürütülmesi, yayının hazırlanması, araştırmacı ile yayına hazırlayıcının iş birliği aşamaları bakımlarından uzun zaman gerektiren bir iştir. Bıkmadan, yorulmadan, bürokrasinin engellerine dğmlenip kalmadan, olası sanıkların yutturmacalarına ve kandırmacalarına kapılmadan uğraşmayı gerektirir (Turhan, 2007: 38).

Erişilebilirlik, kullanılabilirlik anlamında geleneksel dergiciliğe oranla avantajları olan dijital dergicilikte mizanpajı da yeniden yorumlamak elzemdir.

Özbay; mizanpajı gazeteye girecek güncel haberlerin fotoğrafların karikatürlerin okunurluk değerlerine göre bir plan dahilinde sayfalara yerleştirmesi şeklinde tanımlar (zbay, 2007: 64).

Subaş'na göre mizanpaj, aynı zamanda, önemli bir haberi okuyucunun dikkatini çekici tarzda verme tekniğidir. Mizanpaj tertibinde bazı prensipleri tespit etmek, yayının hangi stilde çıkacağının bilinmesi, kabul edilen mizanpaj stiline devamlılığını temin etmek mizanpaj tarzını tespit etmek için yapılması gereken çalışmalardır (1970: 47).

Basın İlan Kurumu

Basın İlan Kurumunun resmî internet sitesinde kurum hakkında aşağıdaki bilgiler verilmiştir (URL-1)

Basın İlan Kurumu 1961 yılında, 195 sayılı Kanun ile kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini haiz bir idaredir. Resmî

ilan ve reklâmların dağıtımında adaletsiz davranıldığı gerekçesiyle hükümet ile gazeteleri karşı karşıya getiren uygulamaya son vermek amacıyla kurulan Basın İlan Kurumu, bugüne kadar fikir ve içerik farkı gözetmeksizin yürüttüğü aracılık hizmetini başarıyla sürdürmüştür.

Kurumun teşkilat yapısı, “Basın”, “Hükümet” ve “Tarafsızlar” olmak üzere üç grupta toplam 36 üyesi bulunan Genel Kurul; her gruptan eşit temsille oluşan Denetçiler ve Yönetim Kurulu ile Genel Müdürlük ve Şubelerden oluşmaktadır. Genel Müdür, Yönetim Kurulu’nun doğal üyesidir.

Kuruluşunda İstanbul, Ankara, İzmir şubeleri aracılığıyla hizmet vermeye başlayan Kurum, çeşitli tarihlerde alınan Genel Kurul kararlarıyla sayıları 41’e ulaşan şubelerinde, resmî ilan ve reklâmlara aracılık etmektedir. Bugün itibariyle şubelerin bulunduğu Büyükşehir Belediyesi statüsündeki 30 şehrin il mülki sınırları ile diğer 11 şubenin hizmet verdiği merkez belediye sınırları, resmî ilan ve reklâmların yayınlanması hususunda Kurumun görev alanında bulunmaktadır.

Kurum görev alanının dışında bulunan yerlerde ise, resmî ilanlara aracılık hizmetini, valilikler üstlenmektedir. Kurum, Türkiye genelinde resmî ilan ve reklâm yayınlama hakkı bulunan bin 121 gazeteden (Ocak 2018 itibariyle) görev alanında bulunan yaklaşık 615’ini, resmî ilan yayınlama hakkının devamı bakımından, düzenli olarak denetlemektedir.

Resmî ilan ve reklâmların yayınlanmasıyla basına sağlanan ve özellikle yerel gazeteler için hayati öneme sahip kamu desteği, 2002’de 53.5 milyon TL iken 2017 yılında 445 milyon TL’yi bulmuştur.

Kurum, görev alanında bulunan gazeteleri, dijital ortamda denetleyebilmek için oluşturduğu sistemle aynı zamanda Türkiye'nin en büyük dijital gazete arşivini kullanıcıların hizmetine sunmuştur.

Kurumun önemli görevlerinden biri de Basın Ahlâk Esasları kapsamında şikâyete bağlı ve/veya re'sen inceleme yaparak ihlalin sabit olduğu hallerde "resmî ilan kesilmesi" yoluyla gazetelere yaptırım uygulamasıdır. Bu konuda tek yetkili kurum olan kurum, bir yandan evrensel etik ve hukuk kuralları çerçevesinde çok sayıda kişi, kurum ve kuruluşun mağduriyetini giderirken diğer yandan da haklarında suçlamalarda bulunulan gazete ve gazetecilerin haklılıklarını ortaya koymaları sağlanmıştır.

Çeşitli sosyal ve ekonomik görevler de üstlenen kurum, gazete işletmelerine kredi, basın derneklerine nakdî yardım ve basın mesleğinde fikren veya bedenen çalışanlara faizsiz borç vermeyi sürdürmektedir.

Kurum, basın mesleğinde fikren veya bedenen en az on yıl çalışmış olup da halen çalışamaz ve yardıma muhtaç durumda olanlara muhtaçlık yardımı, bu basın mensuplarından hayatını kaybedenlerin muhtaç durumdaki ailelerine ise ölüm yardımı yapmaktadır.

Kurum ayrıca, Lozan Barış Antlaşması kapsamında ülkemizde azınlık statüsünde sayılan Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatlerince çıkarılan gazetelere de maddî desteğini sürdürmektedir.

Basın mensuplarının konaklama ihtiyaçlarını ve sosyal faaliyetlerini karşılamak üzere 1968 yılında faaliyete geçirilen Darıca Bayramoğlu Sosyal Tesisleri ise, tüm yıl boyunca başta basın mensupları olmak üzere misafirlerine hizmet vermektedir.

Kurum, 1961 yılında yürürlüğe giren 195 sayılı Kuruluş Kanununun dönemin şartlarına göre düzenlenen “görev alanı” kısmının güncellenmesine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Özellikle gazeteler ile internet gazeteciliği arasında yaşanan rekabeti göz önünde bulunduran kurum, Basın Kanununda değişiklik yapılmasını öngören çalışmaları da dikkate alarak düzenlemeler sonrası dijital medyaya verilecek resmî ilan ve reklâmlara ilişkin hazırlıklarını sürdürmektedir.

Kurum, önce resmî ilan ve reklâmları kurum sitesinden duyurulmasını sağlamış, ardından da doğrudan bu amaca yönelik hazırlanan *ilan.gov.tr* sitesini kurmuştur. Ayrıca gazetelerin kendi internet haber sitelerinde de resmî ilanların yayınlanmasını zorunlu kılarak bu ilanların daha çok kitleye ulaşmasını sağlamıştır.

Basın İlan Kurumunun görevleri, sayfasından şu şekilde ilan edilmiştir (URL-2):

Basın İlan Kurumu, resmî ilanlar ile kamu kurum kuruluşlarına ait reklâmların, gazete ve dergilerde yayınlanmasına aracılık etmektedir. Şubelerimizin bulunmadığı yerlerde valilikler bu görevi üstlenmektedir. Gazete ve dergileri, dönemsel veya şikâyete bağlı olarak mevzuat ve basın ahlâk esasları kapsamında denetlemektedir.

Kurumumuz, gazete ve dergiler ile basın dernek ve sendikalarına beş yıla kadar kredi açmakta, basında fikir ve beden işçisi olarak çalışanlara vadesi iki yılı geçmemek üzere borç para vermektedir. Ayrıca kurumumuz, yardıma muhtaç basın mensupları ile vefat edenlerin ihtiyaç sahibi ailelerine de maddî yardımda bulunmaktadır.

Basın Hayatı Dergisi

Basın Hayatı Dergisinin yayın hayatına başlama gerekçesini, kurumun Genel Müdürü Mehmet Atalay şöyle dile getiriyor (URL-3)

*"Bir dönem Türkiye'de gündem belirleyen haber dergilerinin neredeyse tükendiği bir dönemde böyle bir dergiyi çıkarmış olmayı önemsiyoruz. Bildiğiniz gibi **Nokta** dergisi kapandı. 1987'de dünyaya gelen haftalık **Tempo** aylık oldu. **Aktüel**, 15 günde bir çıkıyor. Haftalık haber dergisi cephesinde **Aksiyon**¹⁸ ve **Newsweek Türkiye** kaldı. Gazetelerin eskiden dergilerle rekabet edebilen haberlere imza atan hafta sonu eklerinde artık şaşırtıcı ve keyifle okuyabileceğimiz haberler yer almıyor. Türkiye'de araştırmacı gazetecilik alanında ciddi bir boşluk ortaya çıktı. Habere yatırım yapılmasını ve bu boşluğu birilerinin doldurmasını temenni ediyoruz.*

*Bu üzücü manzarayı seyrederken haberin merkezindeki gazetecilerin dünyasında çok sayıda haber olduğunu, ama bunu birkaç internet sitesi dışında kimselerin haberleştirmedeğini gördük. Oysa bir gazeteci hem Türkiye'deki hem de dünyadaki medya alanında ne konuşuluyor bilmek isteyebilir. İşte bu dergi, medya gündemini takip edecek. Önemli olayların aktörlerinden yazılar alacak. Nostaljiyi unutmadan, yaşam tarzına ağırlık vereceğiz. Gazetecilere özel ciddi bir yaşam rehberi içeriği düşünüyoruz. Kısacası **Basın Hayatı**, klasik bir kurumsal dergi formatının dışına çıkarak resmî rakamlara göre yaklaşık 12 bin, gayri resmî rakamlara göre çok daha büyük bir medya ailesinin yakından takip*

¹⁸ Bu dergi de Türkiye'de 15 Temmuz askerî darbe teşebbüsü neticesinde kapatılmıştır.

edeceği bir dergi olma iddiasında... Sizlerin de değerli katkılarınızı bekleriz...(URL-3)"

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Kasım 2010 tarihinden Haziran 2015 tarihine kadar 1-35. sayıları yani toplamda 47 dergi arasından 35 sayının analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Basın HayatıDergisi gerek basın gerekse basın mensupları için ayrı bir öneme sahip Basın İlan Kurumunun kurumsal dergisi niteliğindedir. Bu bağlamda bu derginin incelenmesi de ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Evren, Örneklem ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki kurumsal dergiler, örneklemi ise *Basın HayatıDergisi* oluşturmaktadır. Kasım 2010 tarihinden Haziran 2015 tarihine kadar 1-35. sayıları yani toplamda 47 dergi arasından 35 sayının analizi yapılmıştır. Araştırma yalnızca *Basın HayatıDergisi* ile sınırlıdır.

Araştırmanın Bulguları

Basın İlan Kurumunca çıkarılan derginin ilk sayılarına göz atıldığında internet haberciliğinin geleceği, gazetecilere müjdelenen gri pasaporttaki son durum ve başörtülü gazetecilere tanınan yeni haklar ele alındığı

dosyalar dikkat çekiyor. Dergide, Lübnan iç savaşı sırasında Hizbullah tarafından kaçırılan ve 7 yıl esir tutulan gazeteci Terry A. Anderson röportajı da öne çıkan haberler arasında yer alıyor. Mehmet Atalay ile yapılan ve "Küllerinden Doğan Basın İlan Kurumu" başlığıyla *Marketing Türkiyede*rgisinde de yer alan röportajın bulunduğu derginin ilk sayısında Bursaspor'un şampiyonluğu, yerel basın ile ilgili seminerin ayrıntıları ele alınıyor (URL-3).

Haziran 2015-Haziran2016 arası çıkmayan *Basın HayatıDergisi*iki ayda bir yayınlanmakta olup 13 Nisan 2018 tarihi itibarıyla en son 47. sayısını çıkarmıştır. Kurumun genel müdürü Mehmet Atalay'ın Şubat 2015'de genel seçimlerde aday olacağı için kurumun genel müdürlük görevini bırakması, 1 Kasım 2010 tarihinde onun öncülüğünde kurulan *Basın HayatıDergisinde* de birtakım değişikliklere yol açmış yaklaşık bir yıl boyunca dergi çıkmamıştır.

Derginin online versiyonu da bulunmaktadır. Online versiyonuna ilgili linkten ulaşılabilir (URL-4).

- Dergi renkli kâğıda 64 sayfa olarak basılmaktadır. Her sayının **Başyazı** kısmında Basın İlan Kurumugenel müdürünün yazısı bulunmaktadır.
- **İletişim Raporu** kısmında medya alanında güncel gelişmelerle ilgili haberler yer almaktadır.
- Derginin dikkat çeken bir bölümü de **Portre** bölümüdür. Bu sayfada, tecrübeli basın mensupları hakkında dosya haber yapılmaktadır.
- Derginin son sayfaları ise **Kültür Sanat ve Fotoğraf** ağırlıklıdır. Bu sayfalarda, ünlü ve başarılı foto muhabirlerinin çalışmalarına yer verilmektedir.

Tiraj Raporu derginin en son sayfasındadır. En son ay içerisinde resmî ilan ve reklâm verebilecek gazetelerle ilgili sayısal veriler yer almaktadır. Listede bulunan rakamlar, gazetelerin o ayda vermiş oldukları icmal varakalarındaki o aya ilişkin baskı miktarları ile günlük fiilî satış ortalamalarına ilişkin beyanları göstermektedir.

SONUÇ

Basın İlan Kurumunun kurumsal yayın organı olan *Basın HayatıDergisi*, 57 yıllık kurumun tarihinde bir ilktir. Derginin kurumu tanıtmak, basın dünyası hakkında gelişmeleri tanıtmak amacı başarılı bir şekilde hedef kitleye yansıtılmaktadır. Dergide kurumun kimliği ön plana çıksa da basın dünyasına yönelik bilgi, haber, makale, analiz ve değerlendirmeler de yer almaktadır. Basın İlan Kurumu özellikle iletişim fakültesi mezunlarının istihdamını önemseydiği için bu alanda da düzenlemelere gitmektedir. Kurumsal bir dergi olarak *Basın HayatıDergisi*, kurumu başarıyla yansıtmaktadır, derginin içeriği renkli ve bilgilendiricidir.

Dijitalleşme ve küreselleşmeyle birlikte bilgisayar teknolojileri, iletişim sürecine farklı bir boyut getirmiştir. Kurumsal dergicilik de bundan nasibini almıştır. Kurumsal dergiler çağın bir ürünü olarak yerini daha da sağlamlaştırmış, bu dergilerin önemi artmış, sektörde ve pazarda her geçen daha önemli aygıtlar haline gelmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Büyükbaykal, Güven Necati. (2004). *Geçmişten Günümüze Türkiye'deki Yazılı Spor Basınında Futbolun Yeri ve Önemi*, (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları.
- Duran, Ragıp. (1999). *Burası Dünya Polis Radyosu! Global Medya Eleştirileri*. (I. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kocabaşoğlu, Uygur. (2010). *"Hürriyet'i Beklerken / İkinci Meşrutiyet Basını*. (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Oluç, Mehmet. (1984). *Türk Basınında İşletmecilik. İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları*, Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Özbay, Cahit. (2007). *Haberden Yayına Gazetecilik*, İstanbul: Der Yayınları.
- Özer, Ömer. (2010). *Medyada Şiddet Kültürü*, Konya: Nüve Kültür Yayınları.
- Schlapp, Herman. (2013). *Medya Uygulamaları Üzerine Çalışmalar/Gazeteciliğe Giriş*, (2. Baskı), (Çev. Işık Aygün), Ankara: Ofset Fotomat Yayınları.
- Subaşı, Nihat. (1970). *Gazete ve Tekniği*. Ankara: Ulusal Basımevi.
- Topuz, Hıfzı. (1973). *Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Turhan, Seyfettin. (2007). *Araştırmacı Gazetecilik*, Ankara: Um:ag Vakfı Yayınları.

- URL-1: Basın İlan Kurumu, Hakkımızda,
<http://www.bik.gov.tr/kurumsal/hakkimizda/>
adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-2: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı Dergisi
Görevleri, <http://www.bik.gov.tr/gorevlerimiz/kurumun-gorevleri/>
adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-3: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı Dergisi
Yayında <http://www.gazeteciler.com/haber/basin-hayat-dergisi-yayinda/182496>, adresinden
01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-4: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı
<http://www.bik.gov.tr/basin-hayati-47/>, adresinden
01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- Yapar Gönenç, Aslı. (2006). *Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yüreğir, Orhan Remzi. (1969). *Gazete ve Gazeteci*, Ankara: Mars Yayıncılık.
- Zeytinli, Murat. (1997). *Uluslararası Haber Dengesizliği*, İstanbul: Rebel Yayıncılık.

TOPLU KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Baldan, Nalan. (2009). *Yeni Program 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kelime Serveti ve Güçlük Seviyesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltabayev, Nurlanbe. (2009). *Kırgız-Farsî Sözlüğü*. Bişkek: Turar Yayınları.
- Buran, Ahmet; Alkaya, Ercan. (2013). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Büyükbaykal, Güven Necati. (2004). *Geçmişten Günümüze Türkiye'deki Yazılı Spor Basınında Futbolun Yeri ve Önemi*, (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları.
- Çankırlı, Ali; Aydın, Tuncel. (2003). *Benim Sağlıklı Bebeğim* (2. Baskı), İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çengel, Hülya Kasapoğlu. (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çevik, Arzu. (2011). *İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Servetini Zenginleştirme Üzerine Deneysel Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, Musa. (1998). *Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler*, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, s. 59-71.
- Demiray, Kemal. (1988). *Temel Türkçe Sözlük*, (4. Baskı), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- Devellioğlu, Ferit. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dıykanov, Karboz. (1955). İmya Suşestviteknov v Kırgızskom Yazıke, Frunze, Kırgızskoe Gosudarstvennoe Uçebno-Pedagogičeskoe İzdatelstvo.
- Dilaçar, Agop. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duran, Ragıp. (1999). *Burası Dünya Polis Radyosu! Global Medya Eleştirileri*. (I. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (2000). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Ergin, Muharrem. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, Tahir Nejat. (1971). *Dil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güney, Nail; Aytan, Talat. (2014). Aktif Kelime Hazinesini Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi: Tabu, *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Eylül, S. 5. s. 617-628.
- İpekçi, Ali. (2005). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanar, Mehmet. (2006). *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.

- Karadağ, Özay; Kurudayıoğlu, Mehmet. (2010). 2005 Türkçe Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi, *TÜBARXXVII*, Bahar, S. 27, s. 423-436.
- Karakuş, İdris. (2000). *Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: İstem Ofset Yayınları.
- Karakuş, İdris. (2002). *Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Karasayev, Huseyin. (1986). *Özdöşürülgön Sözdör*, Frunze.
- Karatay, Halit. (2007). Kelime Öğretimi, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 27, S. 1, s. 141-153.
- Kocabaşoğlu, Uygur. (2010). "*Hürriyet'i Beklerken / İkinci Meşrutiyet Basını*". (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kurudayıoğlu, Mehmet; Karadağ, Özay. (2005). Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 25, S. 2, s. 293-307.
- MEB, Komisyon. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Millî Eğitim Bakanlığı (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>) (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- MEB, Komisyon. (2018). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Millî Eğitim Bakanlığı (<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=332>) (Erişim tarihi: 14.03.2018)

- MEB, Komisyon. (2006). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Melanlıoğlu, Deniz. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları: Nitel Bir Araştırma, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, c. 2, S. 2, s. 266-284.
- Nasirova, Azada. (2012). *Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)*. Ankara.
- Oluç, Mehmet. (1984). *Türk Basınında İşletmecilik. İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları*, Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Özbay, Cahit. (2007). *Haberden Yayına Gazetecilik*, İstanbul: Der Yayınları.
- Özbay, Murat; Melanlıoğlu, Deniz. (2008). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. V, S. I, s. 30-45.
- Özer, Ömer. (2010). *Medyada Şiddet Kültürü*, Konya: Nüve Kültür Yayınları.
- Pilav, Salim. (2008). *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schlapp, Herman. (2013). *Medya Uygulamaları Üzerine Çalışmalar/Gazeteciliğe Giriş*, (2. Baskı), (Çev. Işık Aygün), Ankara: Ofset Fotomat Yayınları.
- Sevan, Nişanyan. (2018). *Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

- Sözlük. (1961). *Kılavuz Sözlük, Osmanlıca-Türkçe, Türkçe-Osmanlıca*. İstanbul: Ekin Basımevi.
- Sözlük. (1945). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Subaşı, Nihat. (1970). *Gazete ve Tekniği*. Ankara: Ulusal Basımevi.
- Topuz, Hıfzı. (1973). *Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Tosunoğlu, Mesiha. (1999). Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık, S. 144, s. 71-73.
- Turhan, Seyfettin. (2007). *Araştırmacı Gazetecilik*, Ankara: Um:ag Vakfı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*, (9. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- URL-1: Basın İlan Kurumu, Hakkımızda, <http://www.bik.gov.tr/kurumsal/hakkimizda/> adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-2: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı Dergisi Görevleri, <http://www.bik.gov.tr/gorevlerimiz/kurumun-gorevleri/> adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-3: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı Dergisi Yayında <http://www.gazeteciler.com/haber/basin-hayat-dergisi-yayinda/182496>, adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- URL-4: Basın İlan Kurumu, Basın Hayatı <http://www.bik.gov.tr/basin-hayati-47/>, adresinden 01.04.2018 tarihinde alınmıştır.

- Yapar Gönenç, Aslı. (2006). *Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, Nimet. (2010). *Farsça Dilbilgisi*. Erzurum: Fenomen Yayınevi.
- Yiğit, Abdulgani. (2011). *Milli Eğitim Bakanlığı 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2009) Metinlerin Kelime Serveti Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yudahin, Kuzmic Konstantin. (1994). *Kırgız Sözlüğü*. (Çev. Abdullah Taymas). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yunusaliyev, Bolot. (1959). *Kırgızkaya Leksikologia*, Frunze, İzdatelstvo Akademiyası Nauk Kirgiz SSR.
- Yüreğir, Orhan Remzi. (1969). *Gazete ve Gazeteci*, Ankara: Mars Yayıncılık.
- Zeytinli, Murat. (1997). *Uluslararası Haber Dengesizliği*, İstanbul: Rebel Yayıncılık.

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

- 15 Temmuz, 86
 ABD, 80
 Abdullah Taymas, 17
 Abdülaziz, 79
 Abdülhamit II, 79
 Adnan Oktay, 103
 Aksiyon, 86
 Aktüel, 86
 Alman, 80
 Almanya, 10
 Altay, 16
 Ankara, 83
 Arap, 17
 Arapça, 5, 6, 16, 17, 40,
 41, 47
 Âyîne-i Vatan, 10, 79
 Basın Hayatı, 12, 77, 87
 Basın Hayatı Dergisi, 8,
 11, 12, 86, 88, 89, 90
 Basın İlan Kurumu, 11,
 77, 83, 86, 88, 89, 90
 Basın Kanunu, 85
 Batı, 81
 Berna Karagözoğlu, 5
 Beyânü'l-hak, 80
 Bursaspor, 88
 Cerîde-i Askeriye, 79
 Cerîde-i İlmiye, 10, 80
 Cerîde-i Sûfiye, 80
 Cüzdân, 79
 Dağarcık, 10, 79
 Darıca Bayramoğlu
 Sosyal Tesisleri, 85
 Derme-Çatma, 79
 Elazığ, 103
 Ermeni, 85
 Fars, 17
 Farsça, 5, 6, 16, 17, 37,
 38, 40, 41, 42, 43, 44,
 45, 46, 47
 Fergana, 16
 Gayret, 80
 Generalanzeiger, 10, 80
 Gökhan Bak, 8
 Gülmira
 Moldosultanova, 5
 Hafta, 10, 80
 Hisor, 16
 Hizbullah, 11, 88
 İksad Yayınevi, 13
 İran, 16
 İslâm Mecmûası, 10, 80
 İslâmiyet, 6
 İstanbul, 83
 İzmir, 83
 K.K. Yudahin, 43
 Keşköl, 10, 79
 Kırgız, 6, 16
 Kırgız Sözlüğü, 6, 17
 Kırgız Türkçesi, 5, 17,
 37, 38, 41, 42, 43, 44,
 45, 46, 47

- Kırgızca, 5, 6, 16, 37,
39, 40, 41, 42, 43, 44,
45, 47
- Kırgızca Sözlüğü, 43
- Kırgızlar, 5, 6, 16, 47
- Kırk Anbar, 10, 79
- Kuzey Afrika, 79
- Kuzmic Konstantin
Yudahin, 6, 17
- Lozan Barış Antlaşması,
85
- Lübnan, 11
- Mahfil, 10, 80
- Marketing Türkiye, 88
- Mecmûa-i Ebüzziyâ, 10,
80
- Mecmûa-i Fünûn, 10, 79
- Mecmûa-i İber-i İntibâh,
10, 79
- Mecmûa-i İbret-nümâ,
79
- Mecmûa-i Ulûm, 79
- Mehmet Atalay, 86, 88,
89
- Meşrutiyet II, 80
- Mir'ât, 79
- Mir'ât-ı İber, 79
- Muharrir, 79
- Münşe'ât-ı Nâbî:
Nâbî'nin Mektupları,
103
- Müslümanlık, 17
- Nâbî'nin Münşeât'ı:
İnceleme-Metin, 103
- Newsweek Türkiye, 87
- Nokta, 86
- Nurullah Aykaç, 7
- Osman Vedüd Eşidir, 8
- Pamir, 16
- Rehber-i Fünûn, 10, 80
- Rum, 85
- Sadâ-yı Hak, 80
- Sanskritçe, 38
- Schlapp, 9, 78, 81
- Sebîlü'r-reşâd, 10, 80
- Servet-i Fünûn, 10, 80
- Sırât-ı Mustakîm, 10, 80
- Soğdca, 5, 16
- Sovyetler Birliği, 79
- Tacikler, 5, 16
- Takvîm-i Ticâret, 79
- Tanrı Dağları, 5, 16
- Tempo, 86
- Terceme-i Tevârîh-i
Şeref Hân: Şem'î, 103
- Terry A. Anderson, 88
- Toharca, 5, 16
- Tuhfetü't-tıbb, 79
- Türk, 41
- Türk Dil Kurumu, 6, 17
- Türkçe, 6, 7, 10, 17, 37,
38, 39, 40, 41, 43, 47,
51, 55, 57, 58, 60, 61,
62, 69, 71, 79

Türkiye, 8, 10, 55, 78,
81, 84, 86, 87, 88
Türkiye Türkçesi, 17,
38, 45
Türkler, 17

Uygur, 16
Vakâyi-i Tıbbiye, 10, 79
Yâdigâr, 79
Yahudi, 85
Yudahin, 7, 47

Bu kitabı eline alan ilgili bir okuyucu, bir taraftan dillerin çok kompleks yapılara sahip olduğunu ve zaman içinde hiç tahmin edilemeyecek derecede birbirinden kelime, ek, anlam vs. alıp vermede etkilendiğini öte taraftan eğitimde özellikle başlangıç seviyesindeki öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi için hangi yol, yöntem ve ideal örnekliklerin takip edilmesi gerektiğini görecektir. Ayrıca kaliteli, kitlelere hitap eden, okuyucuyu peşinden sürükleyen süreli yayıncılığın, ne tür aşamalardan ve gerçekten çok yoğun, dikkatli ve titiz çalışmaların neticesinde ortaya çıktığına söz konusu örnek üzerinden şahitlik edecektir.